

МІНІСТЕРСТВО ФІНАНСІВ УКРАЇНИ
ДЕРЖАВНИЙ ПОДАТКОВИЙ УНІВЕРСИТЕТ

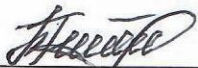
ФАКУЛЬТЕТ ФІНАНСІВ ТА ЦИФРОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ

КАФЕДРА ПУБЛІЧНИХ ФІНАНСІВ

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА (ПРОЄКТ)

на тему: «Бюджетне забезпечення розвитку соціальної сфери в Україні»

Здобувача вищої освіти II рівня, II курсу, ФМУПЗ-21-1 групи,
спеціальності 072 «Фінанси, банківська справа та страхування
освітня програма «Управління публічними фінансами»

(підпис)

Рябокінь Таїсії Дмитрівни
(прізвище, ім'я, по батькові)

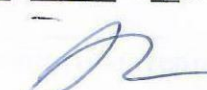
Науковий керівник
(підпис)

Коляда Тетяна Анатоліївна, к.е.н., с.н.с., доцент
(прізвище, ім'я, по батькові, науковий ступінь, вчене звання)

Керівник освітньо-професійної
програми
(підпис)

Гордей Оксана Дмитрівна, д.е.н., професор
(прізвище, ім'я, по батькові, науковий ступінь, вчене звання)

Допущено до захисту рішенням кафедри публічних фінансів
протокол від «23» 01 2023 № 9

Завідувач
кафедри
(підпис)

Коляда Тетяна Анатоліївна, к.е.н., с.н.с., доцент
(прізвище, ім'я, по батькові, науковий ступінь, вчене звання)

Ірпінь – 2023

Реєстрація № 42 18.01.2023 сергій -
(дата) (підпис відповідальної особи)

Результати перевірки до захисту 23.11.2022 [підпис]
(до захисту, на доопрацювання) (дата) (підпис)

Результат захисту 5 (відмінно) 28.02.2023 [підпис]
(оцінка) (дата) (підпис)

Голова комісії: [підпис] Ковальова Г.О.
(підпис) (ініціали, прізвище)

Члени комісії: [підпис] Тордей О.Д.
(підпис) (ініціали, прізвище)
[підпис] Каша Т.А.
(підпис) (ініціали, прізвище)
[підпис] Безрученко М.Д.
(підпис) (ініціали, прізвище)

секретар

сергій -

Мешиненко В.Ю.

БЛАНК ОЦІНЮВАННЯ КВАЛІФІКАЦІЙНОЇ РОБОТИ

Об'єкти контролю	Діапазон оцінки в балах	Фактична кількість балів	Примітки	Дата, П.І.П.: керівника, голови комісії, членів комісії, секретаря, (підписи)
ОЦІНЮВАННЯ КВАЛІФІКАЦІЙНОЇ РОБОТИ КОМІСІЄЮ ПО ЗАХИСТУ				
1. Зміст випускної роботи (якість теоретичного матеріалу, його зв'язок з практичним, вміння представляти матеріал в логічній послідовності, наявність висновків та пропозицій)	від 0 до 30	27		Голова Ковальова І.О. Заст. голови Тордєт О.О.
2. Дотримання вимог щодо оформлення	від 0 до 10	10		Члени комісії Каледа Т.А.
3. Вчасне виконання роботи на всіх етапах у встановлені кафедрою терміни	від 0 до 5	5		Бедрикєв М.О.
4. Рецензент	від 0 до 5	5		секретар Шеніченко М.О.
РАЗОМ БАЛІВ*	від 0 до 50	47		

Оцінювання кваліфікаційної роботи науковим керівником - 47 балів.

ПЕРЕВЕДЕННЯ ОЦІНКИ ЗА 100-БАЛЬНОЮ ШКАЛОЮ ДО НАЦІОНАЛЬНОЇ ШКАЛИ ТА ШКАЛИ

Оцінка за 100-бальною шкалою	Оцінка за шкалою ЕКТС	Оцінка за національною шкалою	Дата	П.І.П.: голови, членів комісії, секретаря, (підпис)
94	A	5 (відмінно)	08.02.2023	Ковальова І.О. Тордєт О.О. Каледа Т.А. Бедрикєв М.О. Шеніченко М.О.

Правила переведення оцінок до національної шкали та шкали ЕКТС

Оцінка за 100-бальною шкалою	Оцінка за шкалою ЕКТС	Оцінка за національною шкалою
90-100	A	5 (відмінно)
80-89	B	4 (добре)
70-79	C	
60-69	D	
50-59	E	3 (задовільно)
35-49	FX	2 (незадовільно)

Факультет Фінансів та цифрових технологій

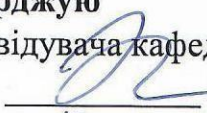
Кафедра Публічних фінансів

Спеціальність 072 «Фінанси, банківська справа та страхування»

Освітньо-професійна програма «Управління публічними фінансами»

Затверджую

в.о. завідувача кафедри публічних фінансів

 Тетяна КОЛЯДА

« 13 » січня 2022

Завдання на кваліфікаційну роботу (проєкт)

здобувачу вищої освіти

Рябокінь Таїсії Дмитрівні

1. Тема випускної кваліфікаційної роботи (проєкту)

«Бюджетне забезпечення розвитку соціальної сфери в Україні»

Затверджена наказом ректора від «28» грудня 2021 р. № 106

2. Строк здачі закінченої роботи

30.11.2022

3. Мета роботи: Поглиблення теоретичних та удосконалення методичних засад бюджетного фінансування соціальної сфери та розробка науково-практичних рекомендацій щодо підвищення ефективності бюджетного забезпечення розвитку соціальної сфери.

Об'єкт дослідження Процес бюджетного забезпечення соціальної сфери в Україні

Предмет дослідження Фінансові відносини, які виникають між державою та споживачами соціальних послуг у процесі їх бюджетного фінансування

Орієнтовна база дослідження Міністерство фінансів України, Міністерство соціальної політики України

4. Вихідні дані до роботи основні положення Конституції України, законодавчо-нормативні акти з питань бюджетного забезпечення розвитку соціальної сфери, монографії, наукова періодика, Інтернет-ресурси тощо.

5. Перелік графічного матеріалу рисунки, таблиці

6. Зміст випускної кваліфікаційної (дипломної) роботи (перелік питань з кожним розділом)

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ БЮДЖЕТНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СОЦІАЛЬНОЇ СФЕРИ
1.1. Сутність, форми та методи бюджетного забезпечення соціальної сфери. 1.2. Організаційна структура соціальної сфери

РОЗДІЛ 2. СУЧАСНИЙ СТАН БЮДЖЕТНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СОЦІАЛЬНОЇ СФЕРИ В УКРАЇНІ.
2.1. Структурно-функціональна характеристика бюджетного фінансування соціальної сфери. 2.2. Особливості бюджетного забезпечення соціальної сфери у воєнний період

РОЗДІЛ 3. НАПРЯМИ ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ БЮДЖЕТНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ РОЗВИТКУ СОЦІАЛЬНОЇ СФЕРИ В УКРАЇНІ

7. Календарний план виконання роботи

№ п/п	Назва етапів випускної кваліфікаційної (дипломної) роботи	Строк виконання етапів роботи	
		За планом	Фактично
1	2	3	4
1	Підготовка 100 % кваліфікаційної роботи та подання її на перевірку науковому керівнику	18.11.2022 р.	15.11.2022р.
2	Доопрацювання роботи з урахуванням зауважень керівника та подання її на повторну перевірку	25.11.2022 р.	24.11.2022р.
3	Попередній захист кваліфікаційної роботи	28-30.11.2022 р.	28.11.2022р.
4	Надання кваліфікаційної роботи для перевірки на плагіат	20-28.12.2022 р.	20.12.2022р.
5	Отримання відгуку наукового керівника кваліфікаційної роботи	20-23.01.2023 р.	20.01.2023р.
6	Рецензування кваліфікаційної роботи	24-26.01.2023 р.	24.01.2023р.
7	Захист кваліфікаційної роботи	7-8 лютого 2023 р.	7-8 лютого 2023р.

8. Дата видачі завдання «10» січня 2022р.

9. Науковий керівник кваліфікаційної роботи (проекту)

10. Гарант освітньо-професійної програми

11. Завдання до виконання отримав здобувач вищої освіти

 (підпис)	<u>Коляда Т.А.</u> (прізвище, ініціали)
 (підпис)	<u>Гордей О.Д.</u> (прізвище, ініціали)
 (підпис)	<u>Рябокін Т.Д.</u> (прізвище, ініціали)

АНОТАЦІЯ

«Бюджетне забезпечення розвитку соціальної сфери в Україні»

Назва випускної кваліфікаційної (дипломної) роботи

Мета роботи полягає в поглибленні теоретичних та удосконаленні методичних засад бюджетного фінансування соціальної сфери та розробці науково-практичних рекомендації щодо підвищення ефективності бюджетного забезпечення її стабільного розвитку.

Завданнями роботи є:

- визначити сутність, форми та методи бюджетного забезпечення соціальної сфери;
- охарактеризувати організаційну структуру соціальної сфери;
- дослідити структурно-функціональну характеристику бюджетного фінансування соціальної сфери;
- вивчити особливості бюджетного забезпечення соціальної сфери у воєнний період;
- розробити напрями підвищення ефективності бюджетного забезпечення розвитку соціальної сфери.

Предметом дослідження є фінансові відносини, які виникають між державою та споживачами соціальних послуг у процесі їх бюджетного фінансування.

Об'єктом дослідження є процес бюджетного забезпечення соціальної сфери в Україні.

Базою дослідження виступає Міністерство фінансів України, Міністерство соціальної політики України.

За результатами дослідження сформульовані теоретичні узагальнення, практичний аналіз та рекомендації, що мають практичне значення та спрямовані на поглиблення реформи соціального захисту населення та належного бюджетного забезпечення даної сфери.

Одержані результати можуть бути використані у подальших наукових дослідженнях стосовно підвищення ефективності бюджетного забезпечення

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1 ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ БЮДЖЕТНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СОЦІАЛЬНОЇ СФЕРИ	7
1.1. Сутність, форми та методи бюджетного забезпечення соціальної сфери	7
1.2. Організаційна структура соціальної сфери	13
РОЗДІЛ 2 СУЧАСНИЙ СТАН БЮДЖЕТНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СОЦІАЛЬНОЇ СФЕРИ В УКРАЇНІ	20
2.1. Структурно-функціональна характеристика бюджетного фінансування соціальної сфери	20
2.2. Особливості бюджетного забезпечення соціальної сфери у воєнний період	30
РОЗДІЛ 3 НАПРЯМИ ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ БЮДЖЕТНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ РОЗВИТКУ СОЦІАЛЬНОЇ СФЕРИ В УКРАЇНІ.....	38
ВИСНОВКИ.....	44
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	48
ДОДАТКИ.....	54

ВСТУП

Актуальність теми. В сучасних економічних умовах ефективно функціонування держави забезпечується шляхом стабільного розвитку соціальної сфери, яка значно впливає на процеси відтворювання робочої сили, зростання продуктивності праці, підвищення освітнього і кваліфікаційного рівня трудових ресурсів, рівень науково-технічного розвитку продуктивних сил, а також культурне і духовне життя суспільства. Основною метою розвитку соціальної сфери країни є зростання якості життя населення, що включає не тільки споживання матеріальних благ та послуг, але і задоволення духовних потреб, стан здоров'я, тривалість життя, морально-психологічний клімат. Досягнення наведених завдань вимагає значних фінансових ресурсів, акумулювання яких повинно відбуватись як на рівні держави, так і власне суб'єктів господарювання.

Виходячи з вище зазначеного, справедливо зауважити, що забезпечення ефективного функціонування соціальної сфери, що є одним із пріоритетних завдань уряду на сучасному етапі розвитку держави, неможливе без створення ефективного фінансового механізму.

Стан і ступінь розробки проблеми в спеціальній літературі. Наукові дослідження з питань розробки теорії соціального захисту населення та бюджетного фінансування, його організаційної структури проводяться в спеціалізованих науково-дослідних установах. Окремим аспектам соціального захисту та бюджетного забезпечення даної сфери присвятили свої праці вітчизняні і зарубіжні вчені, практики та фахівці. Зокрема це такі як: А.Александрова, А.Базилюк, Н.Борецька, Л.Вернигора, В.Волик, Д.Галлагер, О.Гаряча, Н.Гринчук, Ю.Дехтяренко, Б.Зайчук, І.Калачова, В.Кириленко, Е.Лібанова, М.Ліборакіна, Б.Надточій, Л.Ніконова, В.Новіков, Б.Річман, В.Скуратівський, М.Ганслі Теренс, Й.Хендшель, П.Таундсен, Ю.Шклярський та багато інших.

Проблемам фінансового забезпечення функціонування різних сфер та галузей економічної системи присвячені праці відомих вітчизняних та зарубіжних вчених-економістів: О. Василик, В. Гордієнко, В. Дем'янишин, В. Копилов, Н. Пігуль, М. Приступа, І. Чугунов, С. Шаповалов та інші. Для умов розвитку української економіки зазначені питання досліджували вчені-економісти: А. Гальчинський, В. Геєць, Т. Єфіменко, М. Карлін, О. Кириленко, Т. Коляда, І. Луніна, І. Лютий, О. Скакун, Л. Тарангул, С. Юрій та інші.

Незважаючи на їх значний внесок у розробку теоретичних і практичних аспектів мобілізації та використання фінансових ресурсів в забезпеченні ефективного функціонування бюджетного забезпечення соціальної сфери, залишається невирішеною низка проблем. Передусім ці проблеми стосуються частини особливостей фінансового забезпечення соціальної сфери, а також визначення додаткових джерел фінансових ресурсів щодо забезпечення її стабільного розвитку.

Метою роботи полягає у поглибленні теоретичних та удосконаленні методичних засад бюджетного фінансування соціальної сфери та розробці науково-практичних рекомендацій щодо підвищення ефективності бюджетного забезпечення розвитку соціальної сфери.

Для досягнення поставленої мети необхідно виконати наступні *завдання*:

- визначити сутність, форми та методи бюджетного забезпечення соціальної сфери;
- охарактеризувати організаційну структуру соціальної сфери;
- дослідити структурно-функціональну характеристику бюджетного фінансування соціальної сфери;
- вивчити особливості бюджетного забезпечення соціальної сфери у воєнний період;
- розробити напрями підвищення ефективності бюджетного

забезпечення розвитку соціальної сфери.

Об'єктом дослідження процес бюджетного забезпечення соціальної сфери в Україні.

База дослідження. Міністерство фінансів України, Міністерство соціальної політики України.

Предметом дослідження є фінансові відносини, які виникають між державою та споживачами соціальних послуг у процесі їх бюджетного фінансування.

Методи дослідження. Для проведення дослідження щодо досягнення поставленої мети було використано методи аналізу і синтезу, які забезпечили всебічність розгляду питань визначення факторів впливу та можливих наслідків, статистичних порівнянь, діалектичний метод для виявлення закономірностей та тенденцій процесу, що вивчається. У роботі використано комплекс загальнонаукових і спеціальних методів наукового пізнання, що забезпечило можливість реалізувати єдність наукового дослідження.

Інформаційною базою дослідження є основні положення Конституції України, законодавчо-нормативні акти з питань бюджетного забезпечення розвитку соціальної сфери, монографії, підручники і наукова періодика, в т.ч. Інтернет-ресурси тощо.

Практичне значення одержаних результатів полягає у тому, що одержані в кваліфікаційній (дипломній) роботі результати можуть бути використані у подальших наукових дослідженнях стосовно підвищення ефективності бюджетного забезпечення розвитку соціальної сфери, зокрема розроблено рекомендації, що мають практичне значення та спрямовані на поглиблення реформи соціального захисту населення та належного бюджетного забезпечення даної сфери.

Апробація результатів роботи здійснена шляхом публікації тезисів на IX Міжнародній науково-практичній інтернет-конференції «Фінансова система країни: тенденції та перспективи розвитку» на тему: «Напрями

підвищення бюджетного забезпечення розвитку соціальної сфери в Україні» у 2022 році.

Структура дослідження. Робота складається із вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел та додатків. Обсяг роботи складає 48 сторінок, містить 16 рисунків, 9 таблиць та 3 додатки. Список використаних джерел складається з 47 найменувань.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ БЮДЖЕТНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СОЦІАЛЬНОЇ СФЕРИ

1.1. Сутність, форми та методи бюджетного забезпечення соціальної сфери

У сучасних умовах економічного розвитку України функціонування держави забезпечується шляхом ефективного і стабільного розвитку соціальної сфери. Вона значно впливає на процеси відтворення робочої сили, зростання продуктивності праці, підвищення освітнього і кваліфікаційного рівня трудових ресурсів, рівень науково-технічного розвитку продуктивних сил, а також культурне і духовне життя суспільства. Основною метою розвитку соціальної сфери країни є зростання якості життя населення, що включає не тільки споживання матеріальних благ та послуг, але і задоволення духовних потреб, стан здоров'я, тривалість життя, морально-психологічний клімат. Досягнення наведених завдань вимагає значних фінансових ресурсів, акумулювання яких повинно відбуватись як на рівні держави, так і власне суб'єктів господарювання [1, с. 234].

Необхідною умовою покращення рівня та якості життя населення є наявність розвиненої соціальної сфери, яка, на нашу думку, представляє собою сектор економіки, в якому здійснюється виробництво, розподіл і споживання матеріальних та нематеріальних благ, а також відбувається забезпечення розширеного відтворення людського капіталу за участю держави як гаранту забезпечення достатнього рівня життя населення.

Визначення поняття «бюджетне фінансування» представлено в табл.1.1.

Табл. 1.1

Основні теоретичні підходи щодо трактування поняття «бюджетне фінансування»

Автор	Визначення
Дем'янишин В.	«сукупність грошових відносин, пов'язаних з розподілом і використанням коштів централізованого грошового фонду держави, які реалізуються шляхом безповоротного та безоплатного надання бюджетних коштів юридичним і фізичним особам на проведення заходів, передбачених бюджетом».
Василик О.	«надання юридичним особам із бюджетів різних рівнів фінансових ресурсів у вигляді безповоротних коштів на розвиток економіки, соціальної сфери, державне управління, оборону тощо»
Карлін М., Горбач Л., Новосад Л.	«надання грошового забезпечення підприємствам на видатки, пов'язані із здійсненням державних замовлень, виконання державних програм, утриманням державних і комунальних установ й організацій».
Кохан І.	«з одного боку, виступає як система методів і заходів з розподілу і використання централізованого грошового фонду держави, а з іншого – має практичне втілення у вигляді безповоротного й безоплатного надання бюджетних коштів через такі форми, як кошторисне фінансування, бюджетне інвестування і державні трансферти».
Степанюк Н.	«по-перше — це сукупність грошових відносин, пов'язаних з розподілом і використанням коштів централізованого фонду держави, бюджету; по-друге - це порядок безповоротного та безоплатного перерахування коштів з рахунку бюджету на рахунки розпорядників і одержувачів бюджетних коштів на раніше затверджені цілі, відображені в законі про Державний бюджет України та відповідних рішеннях про місцевий бюджет».
Ткачук Н.	«зумовлене економічними умовами, у яких функціонує бюджетний фонд держави. Воно відіграє важливу роль у соціально - економічному розвитку суспільства, оскільки соціально-культурні галузі практично не мають додаткових надходжень фінансових ресурсів для власного розвитку».

Джерело: [2]

Передусім варто зосередити увагу на соціальних функціях держави, які стосуються таких цілей як [2, с. 20]:

1. соціальні - соціальний захист і соціальне забезпечення (подолання бідності, подолання голоду, гідна праця та економічне зростання, скорочення нерівності, сталий розвиток територій);
2. освіта (якісна освіта, праця і економічне зростання);
3. охорона здоров'я;
4. духовний і фізичний розвиток.

Зосередимо увагу на соціальній сфері, яка складається із 2 основних груп. Основні складові частини соціальної сфери демонструє рис. 1.1. [3].

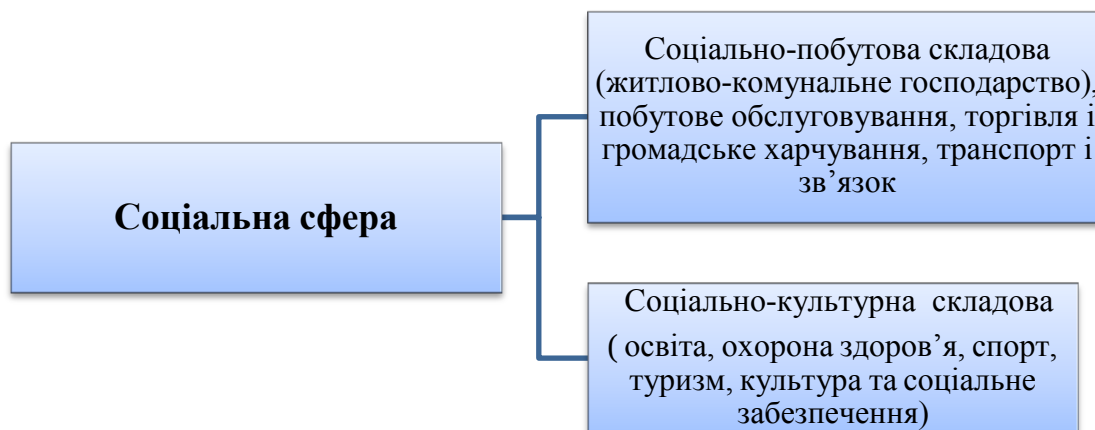

Рис. 1.1 Структура соціальної сфери в Україні

Джерело: [2]

В даній сфері, як правило виокремлюють ряд завдань, які є першочерговими та мають значення для економіки держави. Їх представлено на рис. 1.2 [1]:

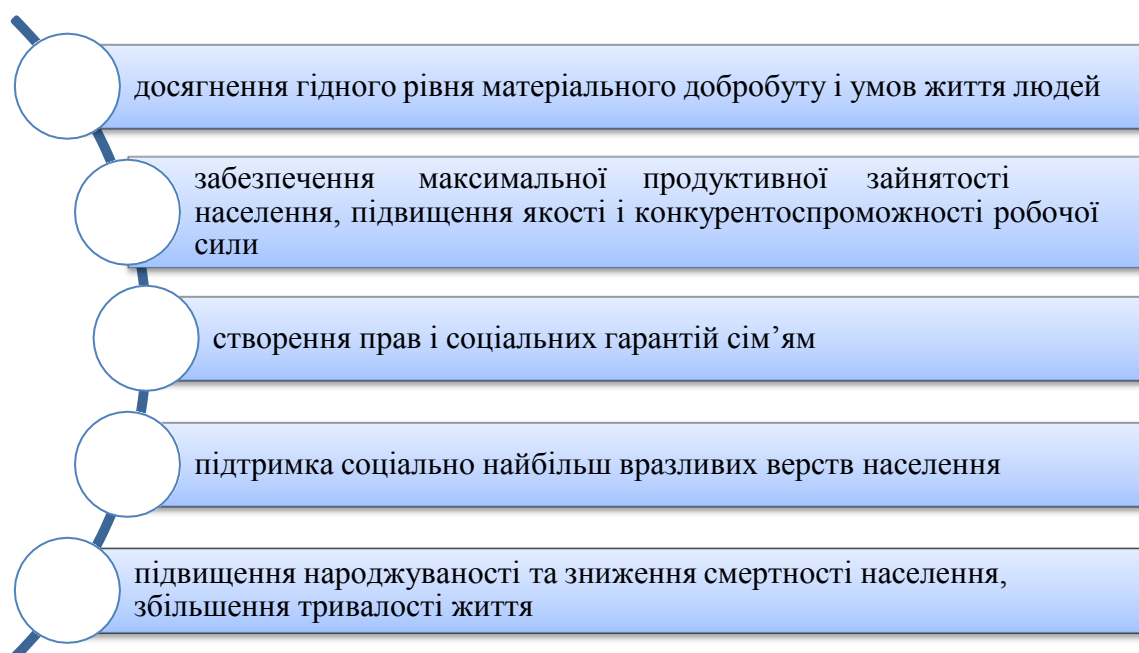

Рис. 1.2 Основні завдання соціальної сфери в Україні

Джерело: [2]

Варто розглянути не лише підходи до тлумачення поняття «бюджетне фінансування», а в т.ч. звернути увагу на таке поняття як «фінансове забезпечення» і його структуру.

В економічній літературі його розглядають з точок зору різних науковців по-різному, а саме (рис.1.3).

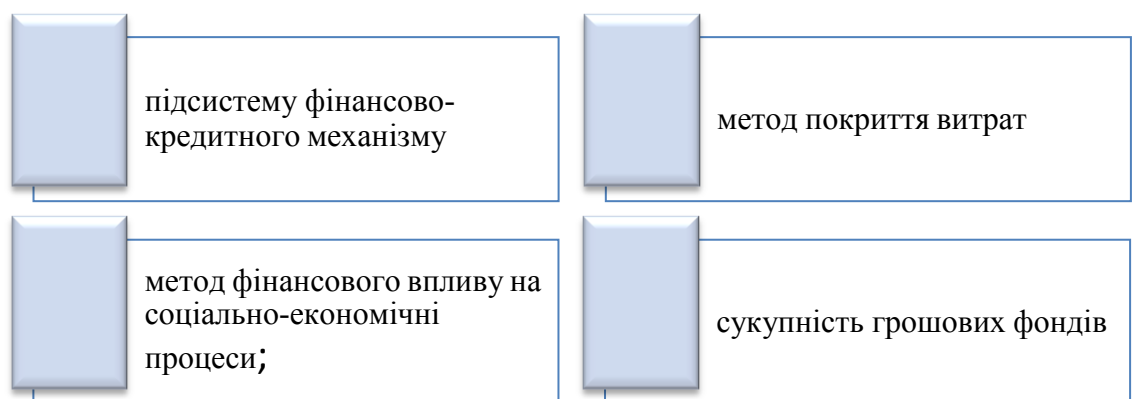

Рис. 1.3 Структура фінансового забезпечення в Україні

Джерело: [4]

Вважаємо, виходячи із Додатку А, що основними формами фінансового забезпечення соціальної сфери є бюджетне та позабюджетне фінансування.

Ключовим питанням соціальної сфери є її фінансування з Державного та місцевого бюджету та структура видатків, а саме напрями фінансування. Їх представлено на рис. 1.4.

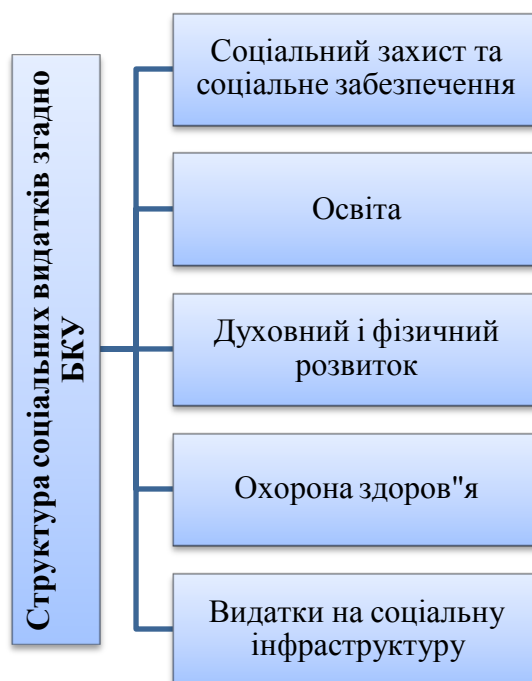

Рис.1.4 Структура видатків соціальної сфери згідно з чинним законодавством України

Джерело: [10]

Так, бюджетне фінансування означає надання в безповоротному порядку коштів з бюджетів різних рівнів суб'єктам господарювання соціальної сфери для повного або часткового покриття їх витрат [4, с. 56].

Позабюджетне фінансування включає самофінансування, кредитування та мобілізацію фінансових ресурсів з інших джерел [3].

До інших форм фінансового забезпечення доцільно віднести спонсорські кошти, надходження від громадських та благодійних фондів, кошти державних цільових фондів [4, с. 63].

Цілісна система організації фінансових відносин, які включають відповідні форми, методи та інструменти їх реалізації, в процесі мобілізації та розподілу фінансових ресурсів з метою створення умов для ефективного функціонування соціальної сфери в Україні на основі вирішення відповідних завдань, обумовлених соціальними функціями

Фінансове забезпечення соціальної сфери

Система фінансових відносин, що діють через сукупність законодавчо закріплених форм і методів створення, мобілізації і використання фондів фінансових ресурсів як на рівні підприємства так і на рівні країни

Система фінансування, яка може здійснюватися через різні форми та методи

У широкому розумінні

У вузькому розумінні

Рис. 1.5 Виокремлення підходів щодо тлумачення сутності фінансового забезпечення

Джерело: складено на основі [5]

Таким чином зазначимо, що соціальна сфера включає в себе ряд складових, які забезпечують захист громадян та фінансову підтримку у разі якщо вона потрібна. До соціальної сфери відносять: соціальні гарантії, допомоги, соціальне страхування та ряд ін. елементів згідно чинного законодавства. Під системою соціального захисту розуміють сукупність форм, методів та гарантій, які надає держава громадянам у контексті забезпечення гідного рівня їх добробуту [2].

Слід зазначити, що перед системою соціального захисту стоять широкі стратегічні завдання, які пов'язані з економічною, політичною і соціальною сферами. Вона має значний вплив на розвиток людських ресурсів шляхом підтримки добробуту, стабільність у суспільстві, на стимулювання споживання та на суспільний розвиток у цілому. В політиці соціальної держави посідає чільне місце. На нашу думку, напрямком підвищення ефективності функціонування цієї системи є:

- забезпечення адресності та цільового використання допомоги;
- запровадження системи місцевих інтегрованих соціальних служб.

Під час організації прийому громадян забезпечити пріоритет наближення послуг із надання соціальної підтримки саме до тих її категорій населення, які дуже потребують цієї допомоги.

1.2 Організаційна структура соціальної сфери

Важливо зазначити, що в Україні відбувається розбудова соціальної держави, як це зазначено у Конституції України, що дуже важливо для населення. Насамперед для цього необхідно ефективне функціонування та взаємодія усіх інституцій даної сфери. Перш за все зазначимо, що основні елементи системи соціального захисту відображає Додаток Б.

Дану систему обслуговують сукупність державних інституцій, які й

утворюють організаційну структуру соціальної сфери разом із напрямками її фінансування. Одним із таких суб'єктів є Кабінет Міністрів України, що виконує певні функції в даній сфері, який представлено на рис. 1.6 [1].

Рис. 1.6 Основні напрямки роботи КМУ у соціальній сфері в Україні

Джерело: [1]

Разом з тим на державному рівні функції соціальної сфери здійснюють і інші державні інституції, які демонструє рис. 1.7 [8, с. 20].

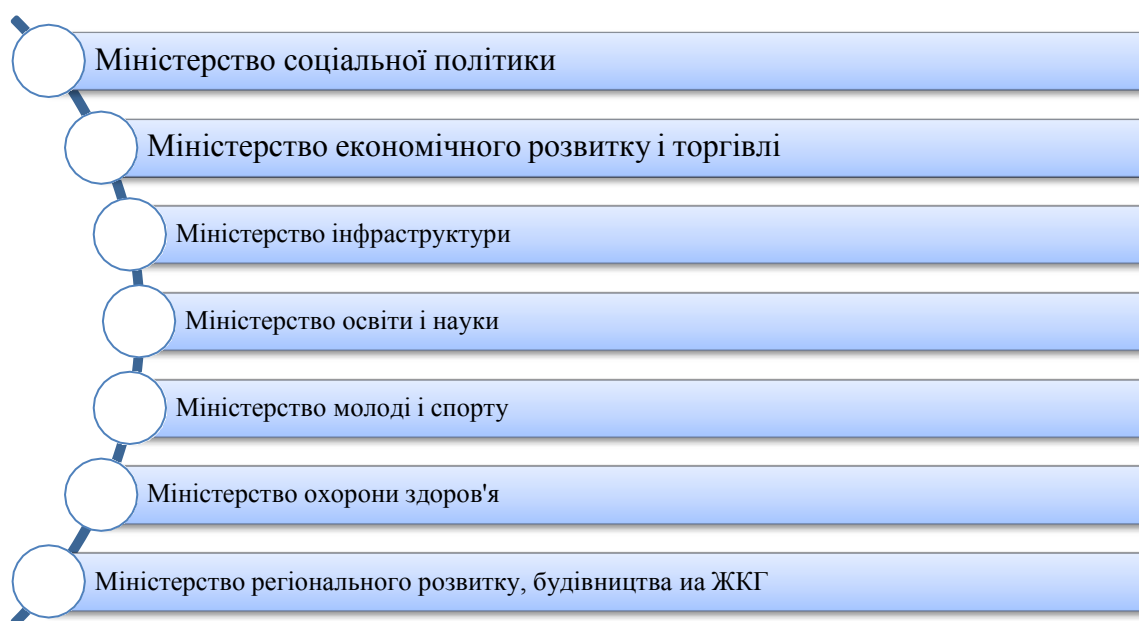

Рис.1.7 Державні інституції соціальної сфери в Україні

Джерело: [8-9]

Соціальний захист необхідно розглядати, як у вузькому, так і в широкому розумінні. У широкому розумінні він включає в себе: соціальні гарантії, соціальну допомогу, заходи активного характеру (політика зайнятості, боротьба з безробіттям) а також соціальне страхування, що продемонстровано на рис. 1.8 [3].

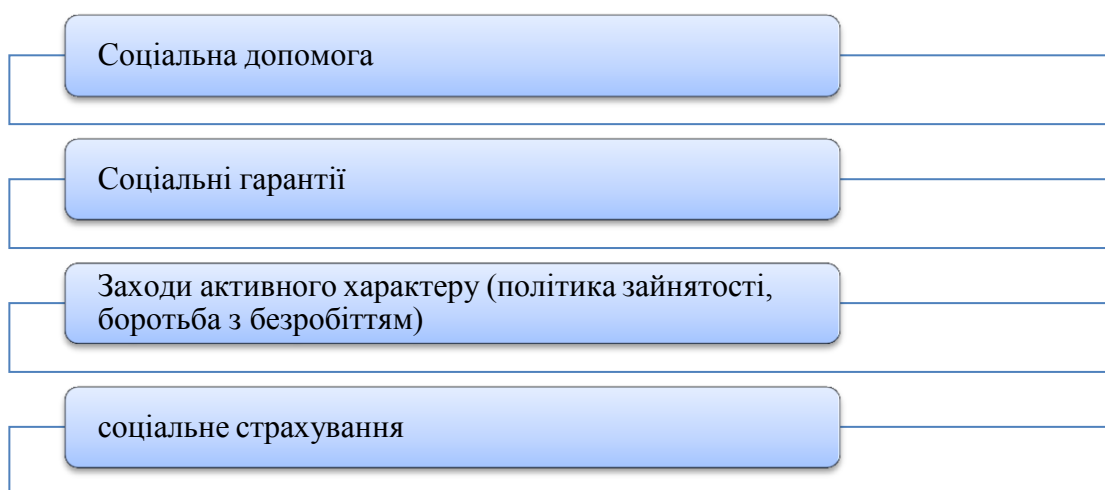

Рис. 1.8 Структура соціального захисту населення в Україні

Джерело: [3]

Разом з тим, у вузькому сенсі під ним розуміють певну обмежену сукупність дій, які спрямовані на надання конкретної допомоги під час настання життєвих негараздів [2].

З іншого боку, під поняттям «соціального захисту можна визначити діяльність або процес суспільно-політичних інститутів, що спрямовується на підтримку належного рівня соціального добробуту людей у визначених економічних умовах держави» [2].

Основні підходи вчених щодо тлумачення терміну «соціальний захист» приведено у табл.1.2. Слід зазначити, що вони дещо відрізняються одне від одного по смисловому наповненню, але основний акцент зроблено на захист громадянина та його добробут.

Таблиця 1.2

Узагальнення підходів до трактування поняття «соціальний захист»

Автори	Визначення
А. Александрова	«Соціальний захист – це система правових, соціально-економічних і політичних гарантій, які надає держава своїм громадянам».
илюк	«Соціальний захист – комплекс спеціально розроблених державою норм, способів і методів, що забезпечують надання нею захисту при настанні непередбачуваних обставин її громадянам».
ктяренко	«Соціальний захист – це система економічних і суспільних заходів, які спрямовуються на матеріальне забезпечення населення щодо соціальних ризиків, які виникають. До таких ризиків відносять: хворобу, інвалідність, старість, втрату годувальника, безробіття та нещасний випадок на виробництві».
О. Василик	«Соціальний захист – з точки зору макроекономічного аспекту він є системою управління соціальними ризиками із метою відшкодування шкоди, зниження чи запобігання їх дії, яка впливає на процес розширеного відтворення населення».
клярський	«Соціальний захист як соціально-економічна категорія є відносинами щодо розподілу та перерозподілу національного доходу із метою забезпечення конкретно встановлених соціальних стандартів життя для кожної людини в умовах дії соціальних ризиків».

Джерело: [1]

Можна виокремити такі основні цілі соціальної сфери в Україні (рис.1.9):

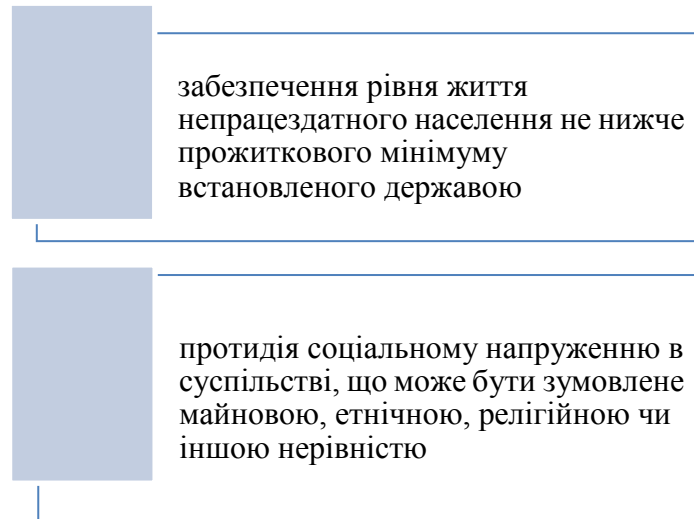

Рис.1.9 Цілі розвитку соціальної сфери в Україні

Джерело: [10]

Разом з тим необхідно визначити структуру бюджетного забезпечення соціального захисту населення, яку демонструє рис.1.10

Рис. 1.10 Структура бюджетного забезпечення соціального захисту населення

Джерело: складено на основі [6-7]

Як видно з рис. 1.10 виокремлюють форми, методи, інструменти та джерела бюджетного фінансування соціального захисту населення.

Крім того, зосередження уваги на соціальних функціях держави набуває особливої актуальності у межах реалізації.

Згідно з чинним законодавством України [11-13] призначаються такі види державної допомоги, які представлено на рис. 1.11:

Таким чином, підсумовуючи вищесказане зауважимо, що організаційна структура соціальної сфери представлена державними інституціями, напрямами фінансування соціальної сфери видами соціальних гарантій та видами соціальної допомоги згідно чинного законодавства.

Для забезпечення належного надання послуг даної сфери необхідно забезпечити ефективну взаємодію цих інституцій та належний рівень її фінансування.

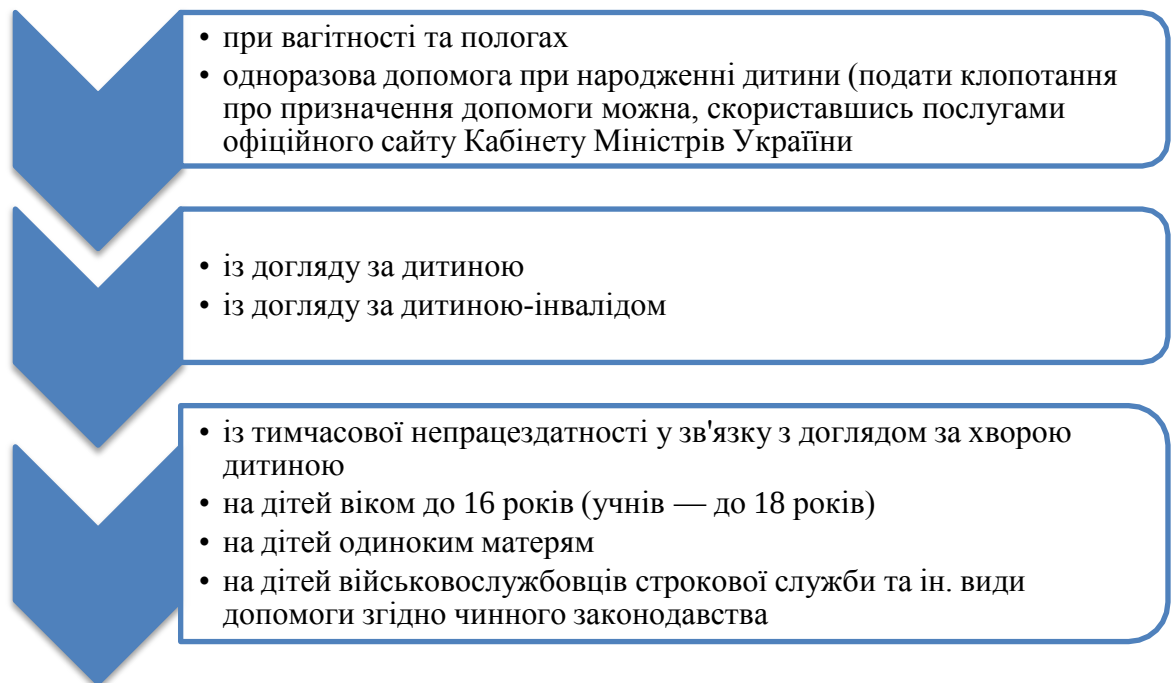

Рис.1.11 Види державної допомоги соціальної сфери в Україні

Джерело: [14]

Для оптимізації діяльності даних інституцій необхідно забезпечити безперебійну роботу інтегрованих соціальних служб, які діють за принципом «єдиного вікна», «мобільні соціальні офіси», які сприяють підвищенню рівня поінформованості населення про заходи соціального захисту. Це дасть змогу населенню бути максимально обізнаними з нормами передбаченими діючим законодавством та суттєво покращити соціальне обслуговування і надання соціальної підтримки населенню адресним шляхом обслуговування.

РОЗДІЛ 2

СУЧАСНИЙ СТАН БЮДЖЕТНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СОЦІАЛЬНОЇ СФЕРИ В УКРАЇНІ

2.1 Структурно-функціональна характеристика бюджетного фінансування соціальної сфери

Державна стратегія, спрямована на євроінтеграційні процеси, передбачає формування відповідної соціальної політики. До основних її пріоритетів варто віднести забезпечення сталого рівня життя та розвитку громадян, зниження ступеня нерівності доходів серед різних верств населення, зменшення рівня безробіття, збільшення соціальної захищеності населення та подолання бідності [18, с. 131]. Зважаючи на той факт, що соціальна політика є невід'ємною складовою економічної політики країни вагомим фактором розвитку даної сфери є диверсифікація шляхів її фінансування.

Механізм реалізації соціального захисту населення держави передбачає формування мережі установ, на які покладено обов'язок у сфері фінансування відповідно до покладених на них функцій. Джерела фінансування умовно можна поділити на наступні групи [19, с. 132-133]:

1. фінансові ресурси установ недержавного страхування;
2. власні фінансові ресурси громадян (домогосподарств);
3. фонди загальнообов'язкового державного соціального страхування;
4. державний та місцеві бюджети;
5. кошти громадських та релігійних об'єднань;
6. фінансові ресурси підприємств та організацій;
7. кредитні фінансові ресурси.

Однак, не зважаючи на значно розгалужу структуру джерел фінансування соціальної сфери, бюджетні ресурси складають найбільшу частку у системі фінансування соціального захисту в Україні.

Практика фінансування соціальної сфери демонструє значну залежність від бюджетного фінансування, основним джерелом якого є результат розподілу та перерозподілу вартості валового внутрішнього продукту. Динаміка видатків на фінансування соціальної сфери за рахунок бюджетних коштів відображена в таблиці 2.1.

Таблиця 2.1

Динаміка видатків Державного бюджету України на соціальну сферу за період 2016-2021 роки, млрд. грн

Статті видатків за функціональною класифікацією	2016	2017	2018	2019	2020	2021	Абсолютне відхилення 2021/2016
Освіта	34,8	41,1	44,3	51,7	52,6	63,8	29,0
Охорона здоров'я	12,4	16,7	22,6	38,6	123	170,5	158,1
Духовний та фізичний розвиток	4,9	7,9	10,1	10	9,8	16	11,1
Соціальний захист та соціальне забезпечення	152	144,4	163,9	218,6	322,7	339,3	187,3

Джерело: [20]

Структура соціального захисту з точки зору функціональної складової охоплює такі напрямки, як соціальні державні гарантії для населення, відповідний рівень соціального забезпечення, соціальне страхування та соціальну допомогу [21, с. 117]. Соціальний захист та соціальне забезпечення у загальній структурі бюджетного фінансування мають найбільшу питому вагу. З 2014 по 2021 рік сума фінансування зросла на 229,3 млрд грн. У часовому проміжку 2014-2019 роки зростання фінансування вищевказаної сфери було реалізовано з приростом у 224,1%. Варто відзначити, що поява вірусу COVID19 призвела до незначного скорочення видатків даної сфери протягом 2019 – 2020 років, у грошовому вираженні воно становило 5,1 млрд грн.. Таке зменшення фінансування даної сфери пов'язано, у першу чергу, із перерозподілом фінансових ресурсів на заходи щодо запобігання поширенню вірусної інфекції, скорочення витрат на окремі напрямки соціальної сфери

(зокрема на витрати особам, які постраждали від Чорнобильської катастрофи).

У процесі дослідження даної сфери бюджетного фінансування варто наголосити, що в основі даного процесу закладені соціальні стандарти, які слугують мірилом рівня соціального забезпечення. Не зважаючи на поступове зростання бюджетного фінансування соціальної сфери в Україні спостерігається недостатній рівень соціального забезпечення. Доказовим аргументом є можливість співставлення основних показників соціальних стандартів в Україні (див. табл. 2.2).

Таблиця 2.2

Динаміка окремих показників соціальних стандартів в Україні, грн

Показник	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022
Мінімальна пенсія	949	949	1074	1295	1409	1564	1854	2600	2600
Мінімальна заробітна плата	1218	1271	1438	3200	3723	4173	4723	6000	6500
Прожитковий мінімум	1176	1227	1376	1604	1745	1853	2027	2189	2589
Заробітна плата (середньомісячна)	3470	5230	6475	7105	8867	10783	11579	12337	14577

Джерело: [21, с. 119; 22, 23]

Розмір пенсійних виплат в Україні залежить від трудового стажу та віку особи, яка отримує даний вид соціальних виплат. З початку досліджуваного періоду і по теперішній час обсяг мінімальної пенсії збільшився на 211%(на 1051 грн). Щорічна динаміка змін мінімальної пенсії характеризується незначним, але стабільним приростом, найпоказовішим є період з 2017 по 2021 роки.

Варто відзначити, що основою фінансування пенсійного забезпечення у переважній більшості виступають платежі з доходу працюючого населення. Чим вищий рівень доходу громадян країни, тим інтенсивнішим є процес наповнення доходної частини Пенсійного фонду України. В основі

розрахунку доходу населення закладено розмір мінімальної заробітної плати з урахуванням тарифної сітки, надбавок та галузі виробництва. Динаміка розміру мінімальної заробітної плати демонструє поступове зростання її номінального значення протягом 8 років, загальний приріст склав 4782 грн. Не зважаючи на позитивну динаміку варто відзначити недостатність акумульованих коштів для задоволення потреб пенсійного забезпечення, дефіцитність Пенсійного фонду України. Протягом тривалого періоду в країні відбувається впровадження пенсійної реформи, основною метою якої є формування пенсійної системи, заснованої на принципах індивідуального страхування (індивідуального підходу до власного пенсійного забезпечення). Однак на даному етапі розвитку існують фактори, які чинять значні перешкоди на шляху до пенсійної реформи, зокрема:

1. відсутність мотивації працездатного населення сплачувати страхові внески;
2. значний рівень податкового навантаження на середній та великий бізнес, який призводить до пошуків приховування доходів, зростання сфери тіньової економіки тощо [25, с. 164].

Крім того, за умов воєнного стану питання пенсійної реформи відкладається на невизначений період у зв'язку із руйнуванням економічної та соціальної інфраструктури, високим рівнем міграції трудового населення, зменшенням обсягів доходів до державного бюджету України. Ці фактори призводять до зростання частки соціальних виплат, основним джерелом фінансування яких є бюджетні фонди.

Не зважаючи на поступовий приріст мінімальної та середньомісячної заробітної плати обсяг фінансування видатків на соціальний захист та соціальне забезпечення з 2019 по 2021 роки зменшився на 3,5% у структурі Зведеного бюджету України (див. табл. 2.3.).

Це можна пояснити наступними факторами:

- наявність недосконалого пільгового механізму;

- неефективний механізм розподілу міжбюджетних трансфертів, зокрема субсидій для населення;

- спрямованість до соціальних стандартів Європейського рівня без урахування вітчизняних особливостей соціально – економічного розвитку та менталітету окремих верств населення.

Таблиця 2.3

**Бюджетне фінансування соціальної сфери у Зведеному бюджеті
України за період 2019-2021 роки, %**

Напрями фінансування	2019	2020	2021	Абсолютне відхилення 2021/2019, +/-
Охорона здоров'я	9,4	11,0	11,1	1,7
Духовний та фізичний розвиток	2,3	2,0	2,3	-
Освіта	17,4	15,8	17	-0,4
Соціальний захист та соціальне забезпечення	23,4	21,7	19,9	3,5

Джерело: [20]

У загальній структурі зведеного бюджету України найменшу частку займає фінансування сфери духовного та фізичного розвитку, коливання обсягів фінансування здійснюється у межах від 2 до 2,3%. Станом на 2021 рік на державний бюджет припадає 37% від загального обсягу фінансування духовного та фізичного розвитку, 47% фінансується за рахунок бюджетів територіальних громад. Такий розподіл видатків в структурі зведеного бюджету є результатом реформи бюджетної децентралізації (див. табл. 2.4).

У абсолютному виразі приріст видатків на духовний та фізичний розвиток становив 11,1 млрд грн. З 2016 по 2018 роки фінансування даної сфери зросло на 5,2 млрд грн, з 2018 по 2019 роки видатки знизились на 0,1 млрд грн та становили 10 млрд грн. Така ситуація була спровокована

кризовими явищами, спровокованими вірусною інфекцією COVID19. Для попередження додаткових випадків інфікування урядом країни було здійснено перерозподіл бюджетних коштів в межах видатків соціального призначення.

Таблиця 2.4

Розподіл видатків соціальної сфери за видами бюджетів у 2021 році, %

Напрями фінансування	Зведений бюджет	Державний бюджет	Бюджет АРК Крим, області	Районні бюджети	Бюджети територіальних громад
Охорона здоров'я	100	83,8	5,5	0,02	10,68
Духовний та фізичний розвиток:	100	36,8	15,7	0,1	47,4
Фізична культура і спорт	100	33,5	17,9	0,04	48,56
Культура і мистецтво	100	30,4	16,5	0,1	53
Засоби масової інформації	100	84,5	2,9	0,1	12,5
Дошкільна освіта	100	-	0,2	-	99,8
Загальна середня освіта	100	0,3	6,3	-	93,4
Професійна (професійно – технічна) освіта	100	3,2	66,5	-	33,3
Соціальний захист та соціальне забезпечення	100	92,4	2,3	0,1	5,2

Джерело: [20]

Фінансування охорони здоров'я у межах бюджетних видатків демонструє постійне зростання, однак їх рівень у співвідношенні до вартості валового внутрішнього продукту є нижчим відносно світових стандартів. Це призводить до наступних наслідків:

- зниження обсягів та якості безкоштовної медицини
- складнощі щодо фінансування капітальних ремонтів та придбання нового медичного обладнання та інше.

Освіта є якісним показником розвитку суспільства будь-якої країни. Рівень освіти характеризує стан науково – технічного прогресу, інтелектуальний ступінь нації тощо. У структурі зведеного бюджету України на фінансування освіти припадає від 15,8 до 17%. З 2019 по 2021 роки відносний показник фінансування освітньої галузі знизився на 1,6%, станом на 2020 рік витрати зросли на 1,2%.

Бюджетне фінансування соціального захисту та соціального забезпечення займає найбільшу частку у структурі видатків зведеного бюджету України. Досліджуючи структуру видатків соціальної сфери на основі статистичних даних Міністерства фінансів України відмічається поступове скорочення фінансування соціального захисту та соціального забезпечення у відносному вираженні. З 2019 по 2020 рік фінансування скоротилось на 1,7% у межах зведеного бюджету України. Станом на 2021 рік фінансування скоротилось ще на 1,8%, сумарне скорочення витрат відбулось у межах 3,5%. Однак досліджуючи обсяг бюджетного фінансування соціального захисту та соціального забезпечення варто відзначити їх постійний приріст у абсолютному виразі у структурі видатків державного бюджету.

Основна частка аналізу була зосереджена переважно на процесі бюджетного фінансування соціальної сфери у довоєнний період. З початком воєнних дій на території України ситуація дуже ускладнилась, що призвело до необхідності перерозподілу бюджетних витрат, основним призначенням якого є задоволення військових потреб.

Зважаючи на рівень фінансування видатків соціальної сфери можна зробити висновок, що основна кількість видатків припадає саме на бюджети місцевого рівня. Це явище є результатом бюджетної децентралізації, тому його варто розглянути більш детально.

Протягом січня- квітня 2022 року фінансування видатків соціальної сфери на місцевому рівні характеризувалось скороченням в абсолютному та

відносному вираженні. Проте воєнні дії мали різний вплив на кожен окрему соціальну сферу. У порівнянні з 2021 роком за чотири місяці 2022 року скорочення фінансування спостерігалось в окремих напрямках (див табл. 2.5).

У структурі бюджетного фінансування видатків соціальної сфери негативна динаміка спостерігається у категорії охорона природи та видатках на духовний та фізичний розвиток. Порівнюючи результати чотирьох місяців аналогічного періоду 2021 року видатки на охорону природи скоротились на 60%, що у грошовому вираженні становить 0,13 млрд грн. фінансування сфери фізичного та духовного розвитку зазнало меншого скорочення, негативний ріст демонструється на рівні 3%.

Варто також відзначити скорочення частки фінансування економічної сфери. Не зважаючи на те, що вона не належить до видатків соціального призначення, проте є базисом для дотримання мінімальних соціальних стандартів суспільного розвитку. Зокрема мова йде про формування належної кількості робочих місць, гідної заробітної плати та формування відповідних фондів соціального призначення, спрямованих на забезпечення фінансування видатків соціальної сфери, враховуючи встановлені стандарти та нормативи нарахування.

Таблиця 2.5

**Фінансування окремих статей видатків за рахунок бюджетів
місцевого рівня у 1 півріччі 2021-2022 років**

Видатки	1 півріччя 2021 року, млрд грн	1 півріччя 2022 року, млрд грн	Абсолютний приріст, млрд грн	Відносний приріст, %
Охорона природи	0,21	0,07	-0,13	-60
Економічна діяльність	13,57	8,16	-5,41	-40
Загальнодержавні функції	20,74	18,02	-2,71	-13
Духовний та фізичний розвиток	7,37	7,13	-0,24	-3

Джерело: [30]

Крім того, значного скорочення зазнали видатки спеціального та загального фондів бюджетів місцевого рівня. Скорочення видатків спеціального фонду було спровоковано зменшенням обсягів капітальних видатків та оптимізацією загальної частини видатків усіх сфер суспільного розвитку. Зростання видатків загального фонду на 6,2 % було спровоковано наступними чинниками:

- зростання видатків на освіту, зокрема загальна та середня освіта – 2,5 млрд грн, професійно-технічні училища – 0,6 млрд грн;
- перерозподіл видатків у сферу порядку та безпеки – фінансування територіальної оборони – 0,5 млрд грн, ліквідація надзвичайних ситуацій – 0,4 млрд грн);
- фінансування охорони здоров'я зросло на 0,6 млрд грн.

В видатків соціального призначення, які фінансуються за рахунок бюджетних коштів, варто відзначити групу напрямів, які під час воєнних дій протягом чотирьох місяців 2022 року зазнали зростання: освіта, соціальний захист, житлово – комунальне господарство, охорона здоров'я. Динаміка змін відображена на рисунку 2.1.

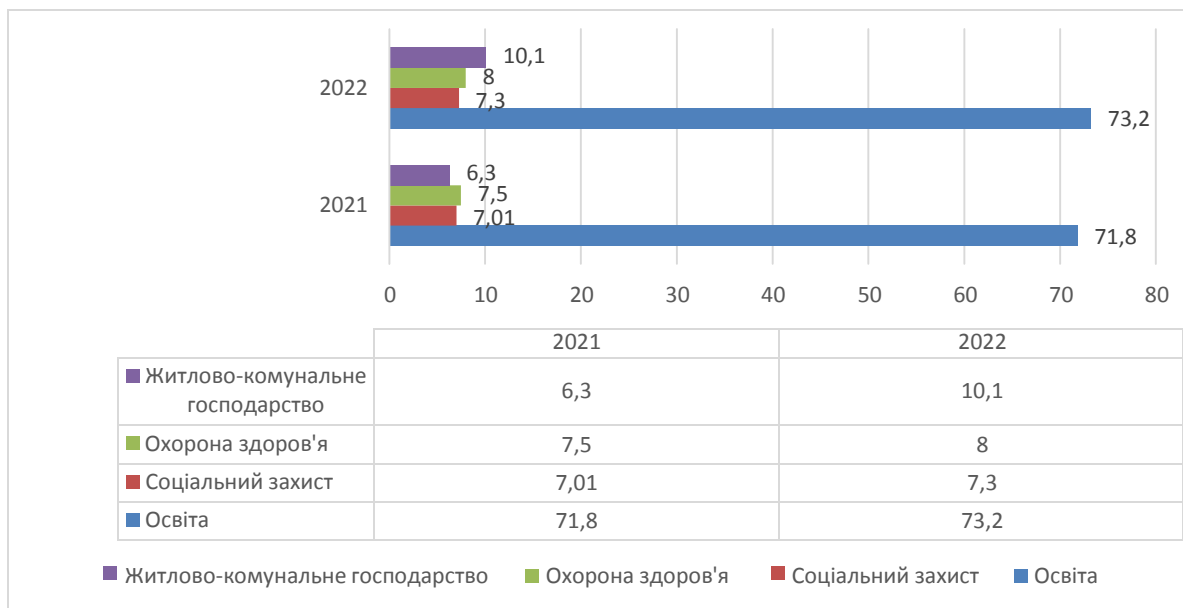

Рис 2.1. Рівень бюджетного фінансування окремих сфер соціального забезпечення за 4 місяці 2021 – 2022 роки, млрд грн

Найбільший відсоток приросту припадає на фінансування житлово-комунального господарства +60%. Це пояснюється частим руйнуванням соціальної та адміністративної інфраструктури у наслідок повітряних атак російських загарбників, необхідністю часткового або капітального ремонту будівель та споруд (школи, дитячі садочки).

На другому місці за обсягами фінансування є сфера освіти. Зростання бюджетного фінансування даної сфери відбулось на рівні 1,41 млрд грн, відносний приріст становив 2%. Протягом усього часу військової агресії фінансування працівників освіти відбувалось у повному обсязі із незначним відтермінуванням виплат у зв'язку з постійним браком фінансування. Заробітну плату отримували навіть ті працівники освітньої сфери, які на момент відновлення навчального процесу знаходились (знаходяться) поза межами території України.

На третьому місці за рівнем фінансування знаходиться охорона здоров'я. дане питання є невід'ємною складовою державної політики в умовах війни. Здоров'я нації, військовослужбовців та цивільного населення є першочерговим завданням соціально – орієнтованої держави. Загальний приріст за чотири місяці у порівнянні з попереднім періодом склав 0,4 млрд грн. Крім того, питанням лікування цивільного населення та військовослужбовців піклується велика кількість іноземних благодійних фондів, проте офіційна інформація у абсолютних показниках на даний момент відсутня.

Бюджетне фінансування соціального захисту на рівні місцевих бюджетів зросло на 5%, у грошовому вираженні це становить 0,32 млрд грн. Дані статистичні показники зазнають подальшого зростання оскільки на даному етапі дослідження не враховують суми міжбюджетних трансфертів для задоволення потреб населення під час опалювального сезону.

Проведений аналіз свідчить про високу питому вагу видатків соціального призначення у структурі бюджетів місцевого рівня. З кожним

роком їх обсяги зростають не зважаючи на номінальне зростання показників соціального добробуту населення. Крім того, бюджетна децентралізація не створила передумов ефективного перерозподілу фінансових ресурсів та делегованих повноважень, що сприяло б підвищенню ефективності ролі бюджетних видатків у фінансуванні соціальної сфери.

Воєнний стан вплинув на всі сфери суспільно – економічного розвитку. Руйнування виробничих та соціально-економічних зав'язків, загострення воєнного стану зумовило появу специфічних проявів бюджетного фінансування соціальної сфери. Для подальшого аналізу варто розглянути фактори, які спричиняють найбільший тиск на бюджетне фінансування соціальної сфери та особливості бюджетного фінансування.

2.2. Особливості бюджетного забезпечення соціальної сфери у воєнний період

Дії держави агресора прямо чи опосередковано вплинули на діяльність всіх суб'єктів фінансових відносин, це знайшло прояв у міграції населення як в межах країни, так і за кордоном, знищення житлово-комунального господарства, втрата робочих місць. Вищеперераховані заходи зумовили дефіцитність коштів державного бюджету і, як наслідок, проблеми у фінансуванні соціальної сфери.

За даними офіційних служб найбільших руйнувань зазнала східна частина України. Станом на травень 2022 року на Донецьку область припадає 40% пошкоджень, 23% – Харківська область, 12% – Чернігівська область, 8% – Київська область, 7% – Луганська область, 6% – Сумська область, 2% – Миколаївська область, 1% – Полтавська область. За попередніми даними Міністерства економіки України та KSE Institute приблизний розмір витрат (прямих та непрямих) становить суму від 564 до 600 млрд дол США. До

прямих витрат були враховані пошкодження як цивільної, так і військової інфраструктури (див. табл. 2.6)

Дана сума збитків не є остаточною і прямо залежить від тривалості воєнних дій на території України. Значні руйнування, розрив виробничих зв'язків та постійна потреба у фінансуванні збройних сил України зумовили подальші особливості перерозподілу бюджетних коштів між усіма напрямками фінансування.

Зважаючи на активні воєнні дії з точки зору пріоритетності можна виділити два основні напрямки: фінансування витрат, пов'язаних з процесом звільнення територій від російських загарбників і забезпечення фінансування соціального захисту населення. Фінансування соціальної сфери з початку воєнних дій здійснюється за наступними напрямками: фінансове забезпечення внутрішньо переміщених осіб та незахищених верств населення; забезпечення пенсійних виплат на окупованих територіях. Складність такого забезпечення проявляється у необхідності використання поштарів для доставки пенсій до адресата; виплата заробітної плати працівникам бюджетної сфери.

Таблиця 2.6

Сума прямих витрат від пошкодження інфраструктури на кінець квітня 2022 року

Інфраструктурні об'єкти	Обсяг (одиниці)	Втрати (млн. дол. США)
Дороги (км)	23574	29480
Житло (тис. кв. м.)	32183	28315
Активи підприємств(од)	173	9792
Аеропорти цивільного призначення (од)	11	6817
Інфраструктура залізниці та рухомий склад	н/в	3557
Мости та переходи	289	1622
Заклади охорони здоров'я	231	1803
Заклади освіти (середня та вища)	866	1128
Земельний фонд (га)	4224	873
Портова інфраструктура (порти)	2	622
Аеродроми військового призначення	11	429
Адміністративні будівлі	75	410
Заклади дошкільної освіти (дитячі садки)	535	416
Споруди релігійного призначення	95	325
Літак «Мрія» (Ан - 225)	1	300
Торгові центри	16	272
Культурні споруди	130	226
Склади	138	225
Інше	-	1343
Разом		87956

Джерело [31]

Станом на вересень 2022 року, за даними Міністерства фінансів України, від початку військової агресії загальний обсяг касових видатків загального фонду державного бюджету становив 1200, 8 млрд грн. Найбільша частка у загальній структурі припадає на:

- виплату заробітної плати – 499 млрд грн з 24 лютого по 31 серпня 2022 року. На утримання військовослужбовців спрямовано 375,6 млрд грн (на серпень припадає 87,8 млрд грн).

- на оплату товарів та послуг 268,7 млрд грн, у тому числі: на придбання товарів для збройних сил України (шоломи, бронежилети, боєприпаси, військова техніка) – 149,7 млрд грн., перерахунок на реалізацію програми державних гарантій медичного обслуговування населенню – 73,9 млрд. грн..

- на соціальне забезпечення – 257,4 млрд грн, у тому числі на фінансування потреб Пенсійного фонду України та забезпечення мінімальних соціальних стандартів – 111,3 млрд грн., виплати на компенсацію витрат внутрішньо – переміщеним особам, забезпечення субсидій громадянам на оплату житлово – комунальних послуг – 78,2 млрд грн., допомога у рамках програми «єПідтримка».

- на обслуговування державного боргу – 77, 5 млрд грн.

- трансфери бюджетам місцевого рівня – 7,05 млрд грн.

Відносний вираз основних статей видатків протягом військової агресії відображений на рис. 2.2.

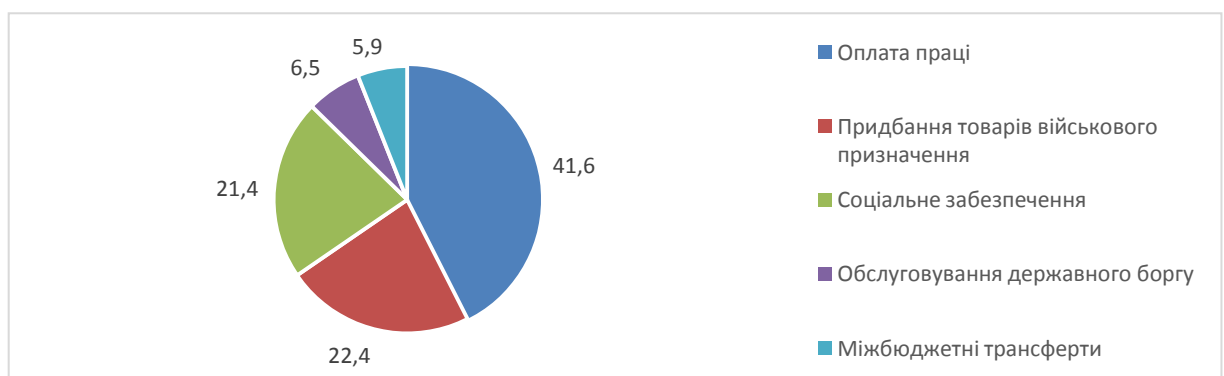

Рис.2.2. Обсяг основних статей витрат державного бюджету України з 24 лютого по 31 серпня 2022 року, %

Оплата праці працівників бюджетної сфери займає найбільшу частку у загальному обсязі витрат державного бюджету України. Не зважаючи на загострення проблеми дефіциту державного бюджету та зниження рівня доходності державна політика спрямована на забезпечення соціальних потреб населення. Для фінансування пріоритетних напрямів функціонування на даному етапі уряд використовує грошову допомогу міжнародних організацій, зокрема:

- запозичення МБРР за програмою «Прискорення інвестицій у сільське господарство України» – 3,5 млн. дол.;
- запозичення МБРР проект «Друге додаткове фінансування, спрямоване на подолання наслідків пандемії COVID-19» – 40 млн. дол.;
- запозичення МБРР «Додаткове фінансування проекту «Екстрене реагування на COVID-19 та вакцинація в Україні» – 14 млн. дол.;
- запозичення МБРР за програмою «Екстрене реагування на COVID-19 та вакцинація в Україні» – 4,9 млн. дол.,
- грошові ресурси Міжнародного валютного фонду в рамках програми екстреної підтримки Rapid Financing Instrument – 1,4 млрд. дол.;
- запозичення ЄС у межах нового пакету екстреної макрофінансової допомоги – 0,6 млрд. євро;
- запозичення ЄІБ в межах проекту основного кредиту для малих, середніх підприємств та компаній з низьким рівнем капіталізації – 257 млн. євро;
- запозичення МБРР в межах проекту «Додаткова позика до Другої позики на політику розвитку в сфері економічного відновлення» – 0,3 млрд. євро;

- запозичення МБРР в межах програми «Екстрене реагування на COVID-19 та вакцинація в Україні» – 91,5 млн. дол.;
- запозичення ЄІБ в межах проекту «Основний кредит для аграрної галузі» – 382 млн. євро [33, с.100-101].

Соціальне забезпечення посідає третє місце за рівнем бюджетного фінансування. Основна частка витрат на фінансування видатків соціального призначення припадає на місцеві бюджети, у тому числі міжбюджетні трансферти (див. рис. 2.3).

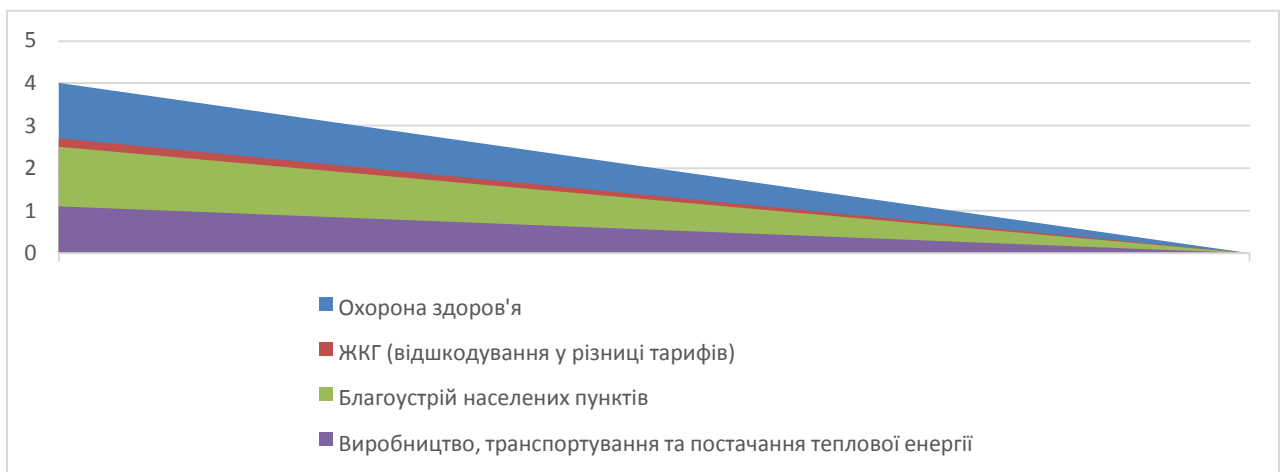

Рис. 2.3. Обсяг міжбюджетних трансфертів соціальної сфери станом на січень-квітень 2022 року, млрд грн

Джерело: [30]

Обсяг міжбюджетних трансфертів демонструє спрямованість бюджетної політики на задоволення, в першу чергу, соціальної складової. На першому місці знаходиться трансферти підприємства з охорони здоров'я – 4 млрд грн, друге місце за величиною займають трансферти з відшкодування різниці в тарифах житлово – комунального господарства, на третьому місці - благоустрій населених пунктів – 2,5 млрд грн, виробництво, транспортування та постачання енергії займає найменшу питому вагу у обсязі міжбюджетних трансфертів, проте ця сума зазнає істотного зростання у результаті наближення опалювального сезону.

Динаміка видатків по галузям і типам бюджетів за чотири місяці 2022 року у порівнянні з минулим періодом відображена в таблиці 2.7. Найбільше скорочення витрат припадає на загальнодержавні функції та економічну діяльність держави. З соціальної точки зору спостерігається приріст фінансування житлово-комунального господарства, сфери освіти та охорони здоров'я. В розрізі галузей фінансування духовний та фізичний розвиток скоротився на всіх рівнях бюджетів, окрім міста Києва. Видатки даної сфери соціального забезпечення на рівні міста зросли на 25,5 млн грн. Фінансування освіти у воєнний період зосередилось переважно на рівні місцевих органів самоврядування, проте знизилось на рівні міста Київ.

Перерозподіл фінансування на соціальний захист населення змістився на користь місцевих бюджетів, приріст у порівнянні з попереднім періодом становить 507 млн грн. Результатом бюджетної реформи довоєнного періоду стало формування відносної фінансової самостійності місцевих бюджетів і, як наслідок, зростання фінансування бюджетних видатків за рахунок спеціального фонду. За чотири місяці 2022 року частка видатків за рахунок спеціального фонду скоротилась на 6,5%, що спричинило зростання витратної частини загального фонду місцевих бюджетів.

Таблиця 2.7

**Видатки по галузям і типам місцевих бюджетів за січень-квітень
2022 року у порівнянні з попереднім періодом, млн грн**

Галузь	Бюджети						
	м. Київ	Обласні	Районні	Міські	Селищні	Сільські	Разом
Загальнодержавні функції	-395,0	-218,2	-356,8	-1434,5	-191,1	-118,2	-2713,9
Порядок та безпека	-0,6	+186,8	+34,2	+664,6	+65,7	+101,1	+1051,7
Економічна діяльність	-149,9	-1956,8	-23,3	-2990,2	-100,8	-189,9	-5411,1
Охорона природи	+0,1	-37,8	-0,3	-54,3	-13,7	-26,9	-132,9
ЖКГ	+1816,1	+157,7	-0,5	+1753,4	+25,0	+18,3	+3770,1
Охорона здоров'я	-141,4	+303,3	-13,7	+187,6	+43,2	+66,8	+445,8
Духовний та фізичний розвиток	+25,5	-220,2	-22,5	-12	-14,6	+3,8	-240,0
Освіта	-640	+169,8	-34,3	+1463,3	+46,1	+407,0	+1411,7
Соціальний захист	-390,0	+95,7	-36,2	+507,0	+56,8	+82,2	+315,6
Разом	+124,2	-1519,7	-453,4	+84,8	-83,5	+344,5	-1503,1

Джерело: [30]

За умов воєнного часу було прийнято ряд законодавчих змін, основна мета яких – мінімізація поточних державних витрат. Зміни до державного бюджету України на 2022 рік знайшли своє відображення у наступних пунктах: скорочення витрат Міністерства соціальної політики за рахунок компенсації витрат соціальних платежів населення (соціальні стипендії, пільги, субсидії, захист чорнобильців, надбавки та підвищення пенсій) – на суму 32 147,5 млн. грн. Це найбільше скорочення у порівнянні з іншими сферами [39].

На Міністерство освіти і науки припадає 3 916,4 млн. грн. Скорочення видатків даної сфери торкнеться насамперед здобуття професійної та професійно – технічної освіти, наукової діяльності, підготовки кадрів ВНЗ, академічних стипендій, освітніх субвенцій тощо. Національна академія наук – 549,8 млн. грн. (скорочення витрат на наукову діяльність, перепідготовку фахівців). Міністерству культури та інформаційної політики скорочення витрат передбачено у розмірі 847, 1 млн. грн., основні статті економії витрат – підтримка діячів культури та мистецтва, витрати на загальну, середню та позашкільну освіту.

Враховуючи вищезазначене варто констатувати, що держава намагається у повній мірі компенсувати фінансування соціальної сфери. Проте на заваді реалізації соціальної державної політики лежить ряд перешкод, зокрема:

- військові дії на території країни;
- брак фінансових ресурсів на поточні потреби;
- зростаючий дефіцит бюджетного фінансування;
- пріоритетний характер фінансування військової сфери;
- знищення значної частки економічної (виробничої) інфраструктури.

З огляду на перспективу подальшого бюджетного фінансування соціальної сфери варто акцентувати увагу на пошуках стабільних джерел бюджетних надходжень та раціональний перерозподіл повноважень соціальної сфери між усіма ланками бюджетної системи.

РОЗДІЛ 3

НАПРЯМИ ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ БЮДЖЕТНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ РОЗВИТКУ СОЦІАЛЬНОЇ СФЕРИ В УКРАЇНІ

На основі проведеного аналізу варто відмітити наступні проблемні моменти у системі надання бюджетних послуг у соціальній сфері, які чинять суттєвий вплив на обсяги фінансування, зокрема на законодавчому рівні:

- недосконалість низки законодавчих актів, які регулюють взаємовідносини у сфері організації та надання соціальних послуг
- відносно низька якість послуг та терміни їх надання
- незадовільний характер адресності соціальних послуг
- відсутня чітка система соціальних стандартів з урахуванням фактичних норм соціально-економічного розвитку
- недостатній рівень фінансування соціальних установ, які знаходяться у структурі національного багатства країни
- відсутність прозорого механізму надання соціальних послуг у розрізі окремих напрямів соціального забезпечення [39; 42, с. 204].

Статистика демонструє стійку залежність соціальної сфери України від державних видатків бюджетів усіх рівнів, що відображається у:

1. високому ступені концентрації закладів освіти та медицини у державній власності, що провокує необхідність постійного фінансування;
2. державні медичні заклади, які за своєю суттю є розпорядниками бюджетних коштів прямо залежать від державних видатків, оскільки рівень медичного страхування в Україні знаходиться на достатньо низькому рівні, що обмежує можливості залучення приватних джерел фінансування потреб закладів охорони здоров'я;
3. дефіцитність Пенсійного фонду України провокує безперервні фінансові вливання, які мають двоякий характер: з одного боку-порушують

окремі законодавчі норми, з іншого-створюють додаткове навантаження на видаткову частину державного бюджету, провокуючи зростання бюджетного дефіциту.

Для підвищення ефективності бюджетного фінансування в сучасних умовах необхідно вжити заходів у окремих аспектах законодавчого, економічного та соціального забезпечення суспільного розвитку. Перш за все варто змінити основні орієнтири управління бюджетними витратами у напрямку середньострокового планування, зокрема:

- акцентувати увагу на плани, сконцентровані не на витрати, а на отримання чітко визначеного економічного або соціального ефекту;
- забезпечити розподіл бюджетних ресурсів залежно від рівня досягнених результатів в попередньому періоді;
- розподіляти бюджетні ресурси з орієнтиром на тактичні та стратегічні цілі;
- залучати населення до визначення стратегічних орієнтирів соціальної політики держави [35, с. 90-91].

Практичний аспект проведеного аналізу свідчить, що основна маса видатків соціальної сфери припадає на бюджети місцевого рівня, а видатки на покриття дефіциту Пенсійного фонду перекладаються на державний бюджет. Тому виникає стійка потреба у реформуванні системи надання соціальних послуг з системи державного забезпечення у напрямку приватного партнерства. Світовий досвід свідчить, що формування приватної складової фінансового забезпечення соціальної сфери може створити передумови для зменшення частки державного фінансування та зростання якості наданих послуг.

З 2023 року планувалось ввести в дію другий етап пенсійної реформи - обов'язкове пенсійне накопичення для громадян. На початковому етапі планувалось накопичення коштів громадян у державному фондів з подальшим його перерозподілом між державними та приватними фондами

пенсійного страхового забезпечення. До основних переваг добровільного пенсійного страхування варто віднести:

1. скорочення частки витрат бюджетних ресурсів на фінансування пенсійного забезпечення людей похилого віку: приватне пенсійне страхування дозволить знизити кількість застрахованих та суму потенційних витрат. Однак на даному етапі розвитку України дане питання не є актуальним, оскільки військові дії зумовили погіршення рівня життя населення, зменшення його доходної спроможності і, як наслідок, недоцільність формування страхових резервів. Примусовий перехід до даної форми страхування може спричинити соціальні конфлікти, зменшити рівень довіри населення до державних органів влади.

2. пенсійне страхування на добровільній основі здатне підвищити рівень купівельної спроможності населення похилого віку, що в подальшому може вплинути на зниження інших соціальних видатків, що фінансуються з державного бюджету.

3. Активізація процесів перерозподілу грошових ресурсів на фінансовому ринку, оскільки послуга пенсійного страхування на даному етапі надається як страховими компаніями, так і банківськими установами.

В розрізі державно-приватного партнерства варто виділити можливість використання страхової медицини та території України: її вплив проявляється через забезпечення соціальної захищеності населення, підвищення якості життя та як альтернатива пенсійного страхування. Крім того, кошти отримані у результаті такого виду страхування використовуються для довгострокового інвестування, що має позитивний вплив на розвиток фінансового сектору економіки. Виходячи з вищезазначеного можна сказати, що страхування життя як інструмент перерозподілу фінансових ресурсів забезпечує соціальну та економічну складову розвитку суспільних відносин[47].

Одним з індикаторів розвитку рівня страхування життя є щільність страхування – розмір страхової премії на душу населення. Станом на початок 2021 року рівень страхування життя України у порівнянні із зарубіжними країнами мав негативний результат (див. рис. 3.1.).

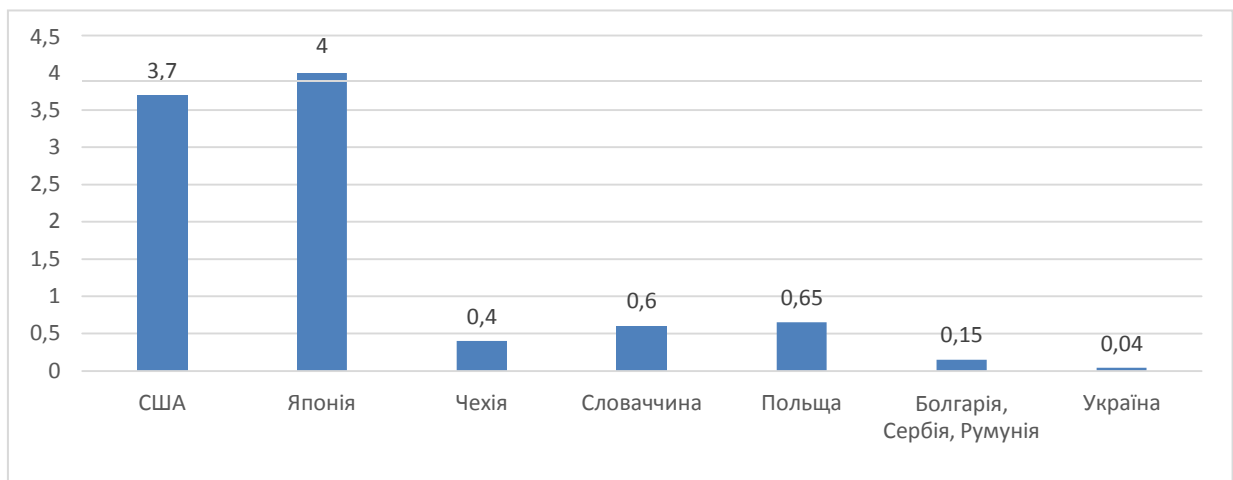

Рис. 3.1 Розмір страхових премій на душу населення в Україні та зарубіжних країнах у 2021 році, тис. дол. США

Умовно країни, де існує страхування життя можна поділити на три групи. До першої групи належать країни з високим рівнем економічного та соціального розвитку такі як США та Японія. Розмір страхових премій на душу населення тут коливається від 3,7 до 4 тис. дол. США.

До наступної групи відносяться країни, які знаходяться на етапі становлення ринкової економіки. До них належать Чехія, Словаччина та Польща. Рівень страхування життя в цих країнах варіюється від 0,4 до 0,65 тис. дол. США.

Найнижчий рівень страхових премій на душу населення припадає на Болгарію, Сербію та Румунію. Тут розмір премій коливається від 50 до 150 доларів США.

Україна входить до групи країн з низьким рівнем страхових премій. У 2020-2021 роках він становив 43 дол. США. Це демонструє низький рівень

соціальної захищеності населення, відсутність державного стимулювання розвитку даної сфери страхового ринку країни.

Страховання життя як сегмент страхового ринку є запорукою успішного розвитку країни. За даними аналітичних звітів Національного банку України частка договорів із страховання життя у загальному портфелі страхових компаній України складає 11% (див. рис. 3.2).

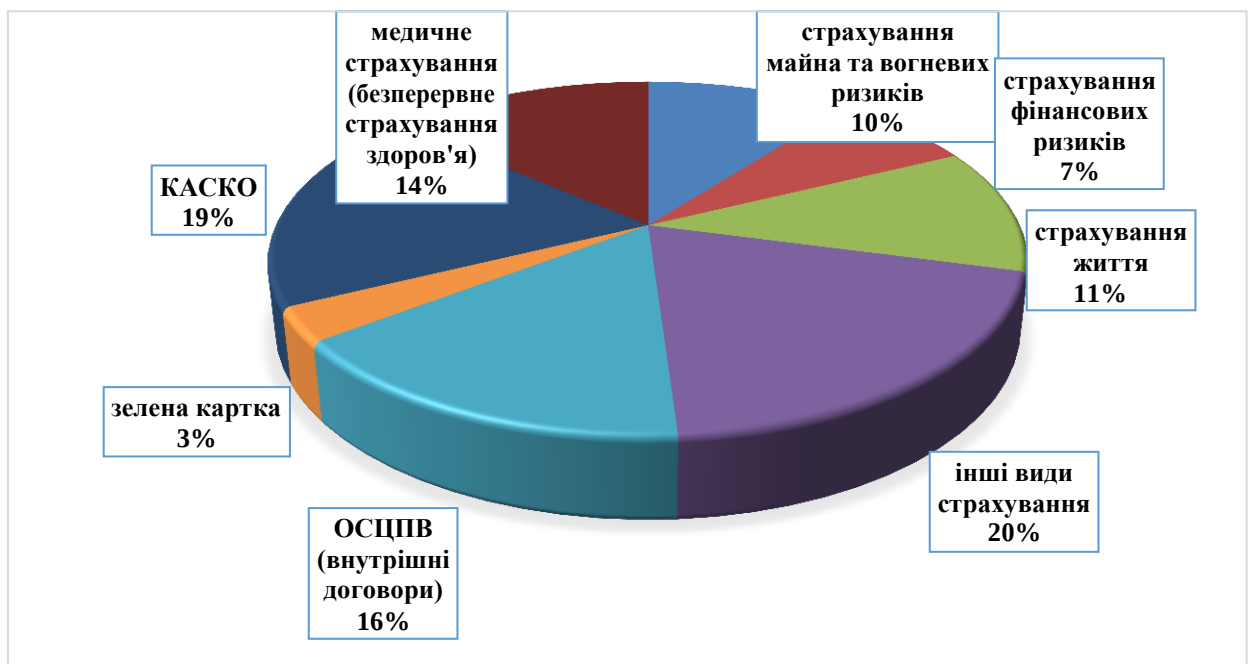

Рис. 3.2 Структура страхового портфеля страхових компаній України на початок 2022 року

Така структура страхового портфеля у першу чергу пов'язана із низькою платоспроможністю громадян країни та високим рівнем недовіри суспільства до діючих страхових компаній. Крім того, на формування даного сегменту страхування безпосередній вплив має якість маркетингової стратегії страховиків, яка на сьогодні є недосконалою для українського споживача.

В сучасних умовах розвитку економічних відносин проблема бюджетного фінансування соціальних видатків є найбільш актуальною і має найменший потенціал з точки зору мінімізації бюджетних витрат. Перехід до страхових основ соціального забезпечення, ускладнений воєнними діями та

складною економічною ситуацією, зумовлює зростання навантаження у сфері бюджетного фінансування. Для пожвавлення приватної страхової складової у сфері соціального забезпечення необхідно забезпечити:

1. Гарантування повернення пенсійних вкладень на рівні держави, установчих документів страхових компаній та банківських установ. На рівні суб'єктів страхового ринку створити обмеження щодо формування страхових резервів, страхових ліцензій. Зростання рівня довіри громадян може прискорити процеси переходу від державного до приватного соціального забезпечення.

2. Підвищення рівня соціальних стандартів з урахуванням реальної вартості товарів та послуг, формування реального споживчого кошика.

3. Пошук шляхів зростання економіки країни. Додаткові джерела фінансування дозволять зменшити бюджетне навантаження. Зважаючи на те, що основна частина доходів формується за рахунок податкових надходжень, варто наростити податковий потенціал у напрямку запровадження податку на розкіш, майнових податків.

Страхова медицина та пенсійне забезпечення за рахунок приватних ресурсів на сьогодні в Україні вважається ознакою розкоші. Для того, щоб змінити підходи населення до державно-приватного партнерства у сфері соціального страхування потрібно створити умови для зростання добробуту населення, впровадити в освітній процес первинні засади необхідності соціального страхування.

4. Необхідність збільшення фінансування сфери соціального забезпечення в контексті збільшення видатків на освіту, духовний і фізичний розвиток. Держава має дотримуватись цілей соціальної держави, тому соціальні видатки мають бути в пріоритеті та фінансуватись з Державного бюджету не по залишковому принципу, а по принципу першої необхідності.

ВИСНОВКИ

В процесі проведеної роботи було поглиблено теоретичні засади бюджетного забезпечення розвитку соціальної сфери. В ході проведеного дослідження було зроблено такі висновки:

1. Визначено, що під «бюджетним фінансуванням розуміють надання юридичним особам із бюджетів різних рівнів фінансових ресурсів у вигляді безповоротних коштів на розвиток економіки, соціальної сфери, державне управління, оборону тощо».

Соціальна сфера включає в себе ряд складових, що забезпечують захист громадян і їх фінансову підтримку у разі якщо вона потрібна. До неї відносять: соціальні гарантії, допомоги, соціальне страхування та ряд ін. елементів згідно чинного законодавства. Під системою соціального захисту розуміють сукупність форм, методів та гарантій, які надає держава громадянам у контексті забезпечення гідного рівня їх добробуту. Разом з тим, перед системою соціального захисту стоять широкі стратегічні завдання, які пов'язані з економічною, політичною і соціальною сферами. Вона має значний вплив на розвиток людських ресурсів шляхом підтримки добробуту, стабільність у суспільстві, на стимулювання споживання та на суспільний розвиток у цілому. В політиці соціальної держави посідає чільне місце.

2. Визначено, що організаційна структура соціальної сфери представлена державними інституціями, напрямами фінансування соціальної сфери видами соціальних гарантій та видами соціальної допомоги згідно чинного законодавства. Під «соціальним захистом розуміють комплекс спеціально розроблених державою норм, способів і методів, що забезпечують надання нею захисту при настанні непередбачуваних обставин її громадянам».

Бюджетне забезпечення соціального захисту населення здійснюється через державний бюджет на основі фінансування соціальної сфери. Базується

на методах, формах та інструментах, які застосовуються в бюджетній сфері. Перш за все, необхідно виокремити соціальні видатки бюджету та соціальний захист населення. До якого відносять: соціальну допомогу, соціальні гарантії, політику зайнятості (заходи активного характеру) та соціальне страхування.

3. В процесі проведеного аналізу було з'ясовано, що з початком воєнних дій на території України ситуація дуже ускладнилась, що призвело до необхідності перерозподілу бюджетних витрат, основним призначенням якого є задоволення військових потреб. Зважаючи на рівень фінансування видатків соціальної сфери можна зробити висновок, що основна кількість видатків припадає саме на бюджети місцевого рівня. Це явище є результатом реформи бюджетної децентралізації.

Протягом січня - квітня 2022 року фінансування видатків соціальної сфери на місцевому рівні характеризувалось скороченням в абсолютному та відносному вираженні. Проте воєнні дії мали різний вплив на кожен окрему соціальну сферу. У структурі бюджетного фінансування видатків соціальної сфери негативна динаміка спостерігається у категорії охорона природи та видатках на духовний та фізичний розвиток. Порівнюючи результати чотирьох місяців аналогічного періоду 2021 року видатки на охорону природи скоротились на 60%, що у грошовому вираженні становить 0,13 млрд грн. фінансування сфери фізичного та духовного розвитку зазнало меншого скорочення, негативний ріст демонструється на рівні 3%.

Воєнний стан вплинув на всі сфери суспільно – економічного розвитку. Для подальшого аналізу варто розглянути фактори, які спричиняють найбільший тиск на бюджетне фінансування соціальної сфери та особливості бюджетного фінансування.

4. При здійсненні аналізу бюджетного фінансування соціальної сфери у воєнний період визначено, що за умов воєнного часу було прийнято ряд законодавчих змін, основна мета яких – мінімізація поточних державних витрат. Зміни до державного бюджету України на 2022 рік знайшли своє

відображення у наступних пунктах: скорочення витрат Міністерства соціальної політики за рахунок компенсації витрат соціальних платежів населення (соціальні стипендії, пільги, субсидії, захист чорнобильців, надбавки та підвищення пенсій) – на суму 32 147,5 млн. грн. Це найбільше скорочення у порівнянні з іншими сферами.

Разом з тим варто констатувати, що держава намагається у повній мірі компенсувати фінансування соціальної сфери. Проте на заваді реалізації соціальної державної політики лежить ряд перешкод, а саме: військові дії на території країни; брак фінансових ресурсів на поточні потреби; зростаючий дефіцит бюджетного фінансування; пріоритетний характер фінансування військової сфери; знищення значної частки економічної (виробничої) інфраструктури.

5. Зауважимо, що у післявоєнний період важливим завданням, яке постане перед державою стане розбудова економіки країни, відновлення виробничих та промислових потужностей. Задля процесів удосконалення і підвищення ефективності процесів бюджетного фінансування соціальної сфери необхідно: створити сприятливі інвестиційні умови на рівня держави з метою залучення іноземного інвестора (актуальним є залучення коштів Європейського банку реконструкції та розвитку); інспекція доріг з метою оцінки стану їх зношення та можливостей подальшого використання. На нашу думку не доцільним є побудова доріг спеціального призначення (для транспортування сміття), це значно завищить вартість інвестиційного проекту; залучення фірми – підрядника з сусідньої країни – Польщі. Вони мають досвід використання подібного роду технологій, здатні відтворити їх на території України. Залучення українських підрядників є не бажаним, оскільки вони не знають усіх тонкощів проектування заводів такого типу; залучення органів місцевого самоврядування з метою пошуку земельної ділянки на під забудову із складу житлово – комунального фонду за межами міста. Практичне використання такого заводу у Польщі свідчить про

безпечність даного переробного заводу через високу технологічність та безпеку виробництва. У разі перевищення допустимих норм технологічний процес припиняється, автоматично вимикаються усі процеси.

Варто підкреслити необхідність змін на макро та мікро рівні для простого та розширеного відтворення всіх виробничих підприємств. Це забезпечить фінансові можливості бюджетного фінансування всіх потреб соціальної сфери, створить необхідні передумови щодо підвищення мінімальних соціальних стандартів

6. Доведено, що соціальна держава має на меті фінансувати соціальні видатки з бюджету в повному обсязі і належним чином, не порушуючи цих основних принципів. Наразі в силу відомих причин маємо скорочення соціальних видатків, що показав проведений аналіз та офіційні джерела статистики. Зокрема видатки на освіту, соціальний захист та соціальне забезпечення, духовний і фізичний розвиток суттєво скоротились. Це спостерігається по тих закладених видатках на 2023 р. в т.ч., тому держава має «оборонний» бюджет, який і має мати держава на території якої ведуться бойові дії та ведеться війна.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Дмитренко, Е., & Дмитренко, Ю. Особливості фінансового, правового та організаційного забезпечення соціального захисту громадян в умовах євроінтеграції України. *Financial and Credit Activity Problems of Theory and Practice*, 2022. № 3(44). С. 234–242
2. Лантух К.О. Бюджетне фінансування соціальних функцій держави в Україні. дис. канд. ек. наук/Лантух Крістіна Олександрівна. Ірпінь, 2021. 278 с.
3. Фахрутдинова Е.В. Роль социальной сферы и социальной политики в обеспечении устойчивого социально-экономического развития страны [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://ecsocman.hse.ru/data/2011/10/28/1267245220/1.pdf>.
4. Буздуган Я. Поняття, принципи, форми фінансового забезпечення охорони здоров'я в Україні. URL: <http://www.viche.info/journal/960/>.
5. Ситник Н.С. Бюджетна система в таблицях і схема: Навч. посібник/Ситник Н.С., Західна О.Р., Стасишин А.В., Шушкова Ю.В. Львів: Видавництво «Апріо». 2017, 180с.
6. Фінанси: Підручник / За ред. С.І. Юрія, В.М. Федосова. К.: Знання, 2008. 611 с.
7. Колодізев О. М. Методологічні засади фінансового забезпечення управління інноваційним розвитком економіки: монографія / О. М. Колодізев. – Х.: ВД ІНЖЕК, 2009. 278 с.
8. Осьмірко І. В. Система фінансового забезпечення інноваційного розвитку: поняття, структура та принципи функціонування. *Бізнес інформ.* 2012. № 7. с. 47-49.
9. Тулай О. І. Фінансове забезпечення державних соціальних програм: концептуальні домінанти у контексті досягнення цілей сталого розвитку України. *Світ фінансів* 4 (65)/ 2020. С. 8-22

10. Пігуль, Н.Г. Фінансове забезпечення соціальної сфери в Україні [Текст] / Н.Г. Пігуль, О.В. Люта, А.О. Бойко // Вісник Національного банку України. 2015. №1 (227). С. 30-35.

11. Шиліна Г. М. Фінансування соціального захисту населення України: джерела, форми та методи: дис. канд. ек. наук/Шиліна Ганна Миколаївна. Маріуполь, 2015. 212 с.

12. Бюджетний кодекс України № 2456-VI від 08.07.2010 р. URL: <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi>

13. Закон України «Про державні соціальні стандарти та державні соціальні гарантії» (Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2000, № 48, ст. 409) із змінами. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/2017-14>

14. Закон України «Про державну допомогу сім'ям з дітьми» (Відомості Верховної Ради України (ВВР), 1993, № 5, ст. 21). URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2811-12>

15. Офіційний сайт Міністерства соціальної політики України. URL: <http://mlsp.kmu.gov.ua/> (Дата звернення 20.07.2022)

16. Смирнова, І. І., Лихошва, О. Ю., Рак, Н. В., & Горієва, Л. А. (2020). Соціальний захист населення на сучасному етапі: стан і проблеми в Україні. . Економічний вісник Донбасу № 3(61), 2020. С. 205-212

17. Лаврик О. Соціальне страхування в Україні: сучасний стан та перспективи розвитку. Економічний аналіз. 2021 рік. Том 31. № 2. С. 107-113

18. Клименко А. Сучасний стан правового регулювання соціального забезпечення громадян України. Підприємництво, господарство і право. №6, 2020. С. 72-77

19. Бившева Л. О., Кондратенко О. О., Самсоненко Ю. А., Харасайло М. В. Стратегічні напрями фінансування соціальних послуг в умовах децентралізації. *Економічний вісник Донбасу*. 2020. №2. С. 131-142.

20. Огінська А.Ю. Соціальний захист населення та фінансовий механізм його реалізації: теоретико - концептуальний зріз. *Економіка та держава: науково-практичний журнал*. 2018. № 4, квітень. С. 131-136.

21. Бюджет України 2021: статистичний збірник /Міністерство фінансів України. URL: https://mof.gov.ua/storage/files/2_Budget_of_Ukraine_2021.pdf (дата звернення 14.08.2022).

22. Бившев Р. О., Черненко Л. С., Петросян Г.А., Грибоедова І. В. Проблеми фінансування сфери соціального захисту населення в Україні. *Економічний вісник Донбасу*. 2020. №2. С. 115-122. URL: <http://evd.luguniv.edu.ua/index.php/evd/article/view/152/153> (дата звернення 22.08.2022)

23. Прожитковий мінімум в Україні 2022. Офіційний сайт Міністерства фінансів України. URL: <https://index.minfin.com.ua/ua/labour/wagemin/> (дата звернення 22.08.2022)

24. Мінімальна зарплата в Україні. Офіційний сайт Міністерства фінансів України. URL: <https://index.minfin.com.ua/ua/labour/salary/min/> (дата звернення 25.08.2022)

25. Яременко Л. М., Пономаренко Я. А. Соціально – економічне значення споживчого кошика в Україні. *Економіка і суспільство*. 2018. № 15. С. 634-639. URL: http://economyandsociety.in.ua/journals/15_ukr/96.pdf (дата звернення 26.08.2022)

26. Болотіна Є. В., Шубна О. В., Бившева Л. О., Колесникова Г. М. Проблеми розвитку пенсійного забезпечення в Україні в контексті соціального захисту. *Економічний вісник Донбасу*. 2021. №1(63). С. 162-170. URL: [http://www.evd-journal.org/download/2021/1\(63\)/18-Bolotna.pdf](http://www.evd-journal.org/download/2021/1(63)/18-Bolotna.pdf) (дата звернення 26.08.2022)

27. Піхоцька О. М., Хомякова І. С. Фінансування системи охорони здоров'я в умовах її реформування. *Державне управління: удосконалення та*

розвиток. 2021. №12. URL: http://www.dy.nayka.com.ua/pdf/12_2021/35.pdf
(дата звернення 26.08.2022)

28. Криничко Л., Мотайло О. Нові підходи до фінансування охорони здоров'я. *Аспекти публічного управління*. 2021. №2. С. 86-100. URL: <file:///C:/Users/ASUS/Downloads/871-%D0%A2%D0%B5%D0%BA%D1%81%D1%82%20%D1%81%D1%82%D0%B0%D1%82%D1%82%D1%96-1299-1-10-20210527.pdf> (дата звернення 26.08.2022)

29. Xin D., Koliada T., Muzychenko G. Assessment of the impact of budget decentralization on sustainable development of territorial communities in Ukraine. *Baltic Journal of Economic Studies*. 2021. Vol 7, No 4. P. 8-17. DOI: <https://doi.org/10.30525/2256-0742/2021-7-4-8-17> (дата звернення 27.08.2022).

30. Офіційний сайт Державної служби статистики України: веб – сайт. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua/> (дата звернення 27.08.2022)

31. Онищук І. Виконання видатків місцевих бюджетів за чотири місяці 2022 року. Шведсько-Український проєкт «Підтримка децентралізації в Україні». URL: https://decentralization.gov.ua/uploads/attachment/document/1047/%D0%92%D0%B8%D0%B4%D0%B0%D1%82%D0%BA%D0%B8_%D0%BC.%D0%B1._%D0%B7%D0%B0_4_%D0%BC%D1%96%D1%81._2022_%D1%80%D0%BE%D0%BA%D1%83.pdf (дата звернення 27.08.2022)

32. Прямі витрати від пошкодження фізичної інфраструктури з 24.02.2022 по 26.04.2022 роки в натуральному та грошовому вираженні URL: <https://minfin.com.ua/ua/2022/04/28/84516132/> (дата звернення 28.08.2022)

33. Мінфін: грошові виплати у вересні 2022. Офіційний сайт Міністерства фінансів України. URL: <https://finbalance.com.ua/news/minfin-hroshovi-viplati-dlya-viyskovikh-u-serpni-stanovili-878-mlrd-hrn> (дата звернення 28.08.2022)

34. Шепиленко В. Ю. Економічні наслідки російської агресії. Законодавче забезпечення формування та реалізації державної політики України в умовах воєнного стану : колективна монографія : у 4 т. / заг. ред. : Стефанчук Р. О., Мищак І. М., Савченко Л. А.; Інститут законодавства Верховної Ради України. К. : Вид-во «Людмила», 2022. С. 95-109.

35. Офіційний сайт Міністерства фінансів України. URL: https://www.mof.gov.ua/uk/news/minfin_maizhe_781_mlrd_grn_spriamovano_na_sotsialni_viplati_protiagom_trokh_misiatsiv_2022_roku_v_umovakh_voiennogo_s_tanu-3383 (дата звернення 22.08.2022)

36. Лантух К. Бюджетне фінансування видатків на охорону здоров'я: сучасний стан та тенденції розвитку. *Економічний вісник*. 2020. Вип.4. С. 88-95. URL: <https://core.ac.uk/download/pdf/322563629.pdf> (дата звернення 23.08.2022)

37. Дума В. Л. Міжнародний досвід формування бюджетного потенціалу місцевих фінансів. *Економіка і суспільство*. 2017. № 13. С. 1093-1099.

38. Сторонянська І. З., Беновська Л. Я. Детермінанти економічного зростання регіонів у новітніх економічних теоріях. *Бізнес інформ*. 2020. № 10. С. 118-127.

39. Пігуль Н., Люта О., Бойко А. Фінансове забезпечення соціальної сфери в Україні. *Вісник Національного банку України*. 2015. №1(227)

40. Васильєва Н. В., Гринчук Н. М., Дерун Т. М., Куйбіда В. С., Ткачук А. Ф. Місцевий бюджет і фінансове забезпечення об'єднаної територіальної громади: навч. посіб. / [Н. В. Васильєва, Н. М. Гринчук, Т. М. Дерун, В. С. Куйбіда, А. Ф. Ткачук] К.: 2017. 119 с.

41. Основні макропоказники економічного і соціального розвитку України на 2021 рік: експертний огляд. Децентралізація дає можливості. URL:

<https://decentralization.gov.ua/news/12690?page=2https://decentralization.gov.ua/news/12690?page=2> (дата звернення 05.09.2022).

42. Коляда Т.А., Мороз О.О. Бюджетне фінансування соціальних послуг в Україні: особливості та перспективи розвитку. Бізнес Інформ. 2019. №10. С. 199-206. URL: https://www.business-inform.net/export_pdf/business-inform-2019-10_0-pages-199_206.pdf

43. Коляда Т.А. Фінансове забезпечення соціальних функцій держави: стан, тенденції та напрямки оптимізації. Проблеми економіки. 2014. №3. С. 100-107. URL: https://www.problecon.com/export_pdf/problems-of-economy-2014-3_0-pages-100_107.pdf

44. Коляда Т.А. Фінансове забезпечення соціальних функцій держави в умовах посткризової трансформації соціально-економічної системи. Наукові записки. Серія «економіка» : збірник наукових праць Національного університету «Острозька академія». 2012. Випуск 20. С. 81-86.

45. Смагло О.В. Соціальна політика: реалії та перспективи. Причорноморські економічні студії. Вип. 38(2). 2019. С.70-73.

46. Третяк В.П. Вплив соціальної сфери на соціалізацію трансформації економіки України. Актуальні проблеми економіки. 2019. №5. С.94-98.

47. Огляд небанківського фінансового ринку. Офіційний сайт Національного банку України. URL: <https://bank.gov.ua/ua/news/all/oglyad-nebankivskogo-finansovogo-sektoru-kviten-2021-roku> (дата звернення 05.09.2022)

**Відгук наукового керівника кваліфікаційної роботи (проекту)
здобувачки вищої освіти другого (магістерського) рівня групи ФМУПЗ-21-1
Рябокін Т.Д. Дмитрівни
на тему: «Бюджетне забезпечення розвитку соціальної сфери в Україні»**

Обсяг виконаної роботи. Кваліфікаційна робота складається із вступу, трьох розділів та висновків, списку використаних джерел, додатків. Загальний обсяг роботи становить 53 сторінок, основний зміст роботи викладено на 48 сторінках, список використаних джерел включає 47 найменувань. Кваліфікаційна робота містить в основному тексті 9 таблиць та 16 рисунків. Робота має 3 додатка.

Загальна характеристика роботи. Кваліфікаційна робота, що виконана Рябокін Т.Д., визначається актуальністю, розкриттям теми, комплексним підходом до структурно-функціональної оцінки бюджетного фінансування соціальної сфери, визначенням напрямів підвищення ефективності бюджетного забезпечення розвитку соціальної сфери, обґрунтованістю висновків.

Слід зазначити, що план роботи та її структура логічно пов'язані, розділи послідовно доповнюють один одного, висновки і пропозиції науково зважені та обґрунтовані. Автор роботи вдало використовує для ілюстрації та узагальнення дослідженого матеріалу таблиці, додатки, що також позитивно характеризує роботу.

Наукове і практичне значення роботи полягає в тому, що в ній значне місце приділено розкриттю таких питань, як:

- систематизація теоретичних засад щодо визначення сутності, форм та методів бюджетного забезпечення соціальної сфери;
- розкриття організаційної структури соціальної сфери;
- структурно-функціональний аналіз бюджетного фінансування соціальної сфери України;
- визначення особливостей бюджетного забезпечення соціальної сфери у воєнний період;
- розробка напрямів підвищення ефективності бюджетного забезпечення розвитку соціальної сфери.

Оцінка роботи здобувачки вищої освіти. Рябокін Т.Д. серйозно відносилася до виконання кваліфікаційної роботи, усі розділи роботи були виконані у визначений термін згідно із затвердженим планом. Робота виконана

на високому теоретичному і практичному рівнях, містить ряд важливих висновків і пропозицій. Матеріал викладений логічно і послідовно, тема розкрита. За результатами дослідження підготовлено тези на IX Міжнародну науково-практичну інтернет-конференцію «Фінансова система країни: тенденції та перспективи розвитку» на тему: «Напрями підвищення бюджетного забезпечення розвитку соціальної сфери в Україні». Робота як за формою, так і за змістом відповідає встановленим вимогам і тому вона заслуговує оцінки «відмінно». Бали наукового керівника – 47.

Науковий керівник кваліфікаційної роботи (проекту)
Коляда Т.А., к.е.н., с.н.с., доцент

(підпис)

20.01.23р.

(дата)

Висновок кафедри про кваліфікаційну роботу (проект)

Кваліфікаційна робота (проект) здобувачки вищої освіти

Рябокін Т.Д.

(прізвище, ініціали)

після попереднього захисту розглянута на засіданні кафедри, протокол від «23» січня 2023 № 9 допущена/не допущена до захисту на екзаменаційній комісії.

Завідувач кафедри публічних фінансів

Тетяна КОЛЯДА

РЕЦЕНЗІЯ
на кваліфікаційну роботу (проект)

здобувачки вищої освіти Державного податкового університету

Рябокін Таїсії Дмитрівни

(прізвище, ім'я, по батькові)

«Бюджетне забезпечення розвитку соціальної сфери в Україні»

(назва теми)

Актуальність теми визначається розкриттям особливостей бюджетного забезпечення соціальної сфери у воєнний період та його сучасного стану, розробленням пропозицій щодо підвищення ефективності бюджетного забезпечення розвитку соціальної сфери.

Наукова новизна роботи полягає в узагальненні теоретичних підходів щодо визначення сутності та основних завдань соціальної сфери в Україні, розкритті структурно-функціональної характеристики бюджетного фінансування соціальної сфери, визначенні напрямів підвищення ефективності бюджетного забезпечення розвитку соціальної сфери в Україні.

Якість проведеного аналізу проблеми, текстового та табличного матеріалу. В роботі повно і послідовно викладені теоретичні основи бюджетного забезпечення соціальної сфери, а саме досліджено сутність, форми та методи бюджетного забезпечення соціальної сфери. Крім того, значну увагу привертає практична частина роботи, зокрема розкрито сучасний стан бюджетного забезпечення соціальної сфери в Україні у воєнний період, обґрунтовано напрями підвищення його ефективності.

Обґрунтованість пропозиції і висновків та їх практична цінність у роботі підприємства, установи, організації, МФУ України. Одержані результати можуть бути використані у подальших наукових дослідженнях стосовно підвищення ефективності бюджетного забезпечення розвитку соціальної сфери, зокрема розроблено рекомендації, що мають практичне значення та спрямовані на поглиблення реформи соціального захисту населення та належного бюджетного забезпечення даної сфери.

Наявність недоліків: суттєвих недоліків немає.

Загальний висновок і оцінка роботи. Тема кваліфікаційної роботи розкрита, основні положення та висновки достатньо обґрунтовані, робота заслуговує на оцінку «відмінно».

Рецензент:

доктор економічних наук, професор,
завідувач кафедри фінансів,
Національного університету харчових технологій

Лада ШПІРІН

« 25 » січня

2023 р.

